

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

Қ.И.Сәтбаев атындағы қазақ ұлттық зерттеу техникалық университеті

Э.А.Түркебаев атындағы жобаларды басқару институты

«Бизнес және менеджмент» кафедрасы

Омаржанұлы Абай
Боранбай Саида
Баянбаев Фархат

ДИПЛОМДЫҚ ЖОБА

«Туристік қызметтерді дамытуда МЖӨ моделі(Алакөл мысалында)»

5B051000-Мемлекеттік және жергілікті басқару

Алматы 2019

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

Қ.И.Сәтбаев атындағы қазақ ұлттық зерттеу техникалық университеті

Э.А.Түркебаев атындағы жобаларды басқару институты

«Бизнес және менеджмент» кафедрасы

5B051000-Мемлекеттік және жергілікті басқару

БЕКІТЕМІН

«Бизнес және менеджмент»

Кафедра меңгерушісі

PhD докторы, профессор

С.Н. Досова

« 08 » 01 2019 ж.

**Дипломдық жобаны орындауға арналған
ТАПСЫРМА**

Білім алушылар: Омаржанұлы Абай, Боранбай Саида, Баянбаев Фархат
Тақырыбы: «Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі(Алакөл мысалында)»

Университет ректорының «25» 09. 2018 ж. №1064-б бұйрығымен бекітілген
Аяқталған жұмысты тапсыру мерзімі «20» сәуір 2019 ж.

Дипломдық жобаның бастапқы берілістері Есеп-түсініктеме жазбаның талқылауға берілген сұрақтарының тізімі мен қысқаша диплом жобасының мазмұны

Дипломдық жобада қарастырылатын мәселелер тізімі

- 1) Қазақстандағы туризмді іске асыру қажеттігі;
- 2) ҚР туризмнің даму динамикасы қарастыру және талдау жасау;
- 3) «Алакөл SPA» демалыс орны жобасын іске асыру шарттарын ұйымдастыру;
- 4) Жобаның ерекшелігін айқындау;

Сызбалық материалдардың тізімі (міндетті сызбалар дәл көрсетілуі тиіс)
15 кесте, 5 сурет. Ұсынылған негізгі әдебиет барлығы 24 атау

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

Қ.И.Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық зерттеу техникалық университеті

Э.А.Түркебаев атындағы жобаларды басқару институты

«Бизнес және менеджмент» кафедрасы

ҚОРҒАУҒА ЖІБЕРІЛДІ

«Бизнес және менеджмент»

Кафедра меңгерушісі

PhD докторы, профессор

С.Н. Досова

«07» 07 2019 ж.

Дипломдық жобаға

ТҮСІНДІРМЕ ЖАЗБА

Тақырыбы: «Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі (Алакөл мысалында)»

5B051000-Мемлекеттік және жергілікті басқару

Орындаған: Омаржанұлы Абай
Боранбай Саида
Баянбаев Фархат

Пікір беруші
экон.ғыл. докторы, профессор
У.А.Текенов
«07» 07 2019 ж.

Ғылыми жетекші
экон.ғыл. канд., асс. профессор
К.К.Примжарова
«07» 07 2019 ж.

Алматы 2019

Дипломдық жоба дайындау
КЕСТЕСІ

Бөлімдер атауы, қарастырылатын мәселелер тізімі	Ғылыми жетекшіге көрсету мерзімі	Ескерту
1)Қазақстандағы туризмді іске асыру қажеттігі;	15.01.19ж	<i>арымда уағ</i> <i>ЖЖ</i>
2)ҚР туризмнің даму динамикасы қарастыру және талдау жасау;	15.02.19ж	<i>арымда уағ</i> <i>ЖЖ</i>
3)«Алакөл SPA» демалыс орны жобасын іске асыру шарттарын ұйымдастыру;	15.03.19ж	<i>арымда уағ</i> <i>ЖЖ</i>
4)Жобаның ерекшелігін айқындау;	15.04.19ж	<i>арымда уағ</i> <i>ЖЖ</i>

Аяқталған дипломдық жоба бөлімдеріне норма бақылаушының қойған
қолтаңбасы

Бөлімдер атауы	Кеңесшілер (тегі, аты, әкесінің аты)	Қолтаңба қойылған мерзімі	Қолы
Норма бақылаушы	Ж.Ж.Султанбекова	<i>СЖ</i>	6.05.2019

Ғылыми жетекшісі: *ЖЖ* Примжарова Калияш Куанышевна

Тапсырманы орындайтын білім алушылар: Омаржанұлы Абай, Боранбай Саида,
Баянбаев Фархат

Күні « 6 » 05 2019 ж.

Қ.И.Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық зерттеу техникалық университеті,
Э.А.Түркебаев атындағы жобаларды басқару институты
«5B051000 – Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығының 4
курс студенттері Омаржанұлы Абай, Боранбай Саида, Баянбаев Фархат
«Туристтік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі(Алакөл мысалында)» атты
тақырыбына жазылған дипломдық жобаға

ПІКІР

Халықаралық туризм қазіргі уақытта сыртқы экономикалық қызметтің неғұрлым серпінді дамып келе жатқан салаларының бірі болып табылады. Туризмнің тұтастай алғанда әлемдік экономикаға, жекелеген елдер мен аймақтардың экономикасына да ықпалының ұдайы өсуі әлемдік шаруашылықтың қалыптасуы мен дамуына ілесе жүретін сас маңызды, ұзақ мерзімді үрдістердің бірі болып табылады.

Туризмнің қызметі халықтың ерекше қажеттіліктерінің қанағаттандыруға бағытталған ұлттық экономиканың ірі дербес саласына айналуы айқын болады. Бұл қажеттіліктердің алуан түрлілігі тек туристік кәсіпорындар ғана емес, басқада салалардың кәсіпорындары да қанағаттандырылады, бұл экономиканың дамуына мультипликативтік әсер ету факторларының бірі ретінде туризмнің маңызын негіздейді. Міне, осы тұрғыдан алғанда авторлардың таңдап алған тақырыбы өзекті деп есептеймін.

Дипломдық жоба кіріспе, үш тараудан, қорытынды және пайдаланылған әдебиет тізімінен тұрады.

Жұмыстың алғашқы бөлімінде, Туризмді дамытудағы теоретикалық және методологиялық аспектілері, Қазақстандағы туризмді дамыту зерделеу жасалған, Экономиканы дамытудағы мемлекеттік жеке меншік әріптестіктің экономикалық мәні мен рөлі, Туристтік қызметтерді дамытуда МЖӘ-тің халықаралық тәжірибесі көрсетілген.

Екінші бөлімде ҚР туризмінің даму динамикасы берілген, мұндағы Алматы облысындағы туристік қызметтің дамуы (Алакөл мысалында) берілген сондай-ақ ҚР-дағы туристік қызметтерді дамытудағы экономикалық талдау жасалған.

Үшінші бөлімде Мемлекеттік жеке меншік серіктестік моделі жасалған, оның ішінде Алакөл СПА демалыс орны жобасын іске асыру шарттары тиімді пайдалану жолдары, Туристтік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі көрсетілген.

Омаржанұлы Абай, Боранбай Саида, Баянбаев Фархаттардың дипломдық жобасы өзіне қойылған талаптарды толық орындаған және тақырыпқа сай жазылған деп келе, дипломдық жобаны Мемлекеттік аттестациялық комиссияның алдына қорғауға жіберуге болады деп есептеймін.

Пікір беруші, Ғылыми жетекші

«Бизнес және менеджмент» кафедрасының
э.ғ.к., доцент, ХАА академигі

К.К.Примжарова

Қ.И.Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық зерттеу техникалық университеті,
Э.А.Түркебаев атындағы жобаларды басқару институты
«5B051000 – Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығының 4
курс студенттері Омаржанұлы Абай, Боранбай Саида, Баянбаев Фархат
«Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі(Алакөл мысалында)» атты
тақырыбына жазылған дипломдық жобаға

СЫН-ПІКІР

Туризм - әлемнің көптеген елдерінің өсудің үлкен әлеуетіне және болашақта дамуға елеулі мүмкіндіктерге ие болып отырған, стратегиялық салаларының бірі. Жалпы алғанда Қазақстан және жекелей алғанда Алматы облысы қазіргі заманғы және дамыған инфрақұрылымы бар, толық сапалы туристік дестинация болып шығуға нақты мүмкіндіктерге ие болып отыр. Жетісудің туристік әлеуеті туралы, саяхатшылар үшін Алматы облысында бар болып отырған ең таңқаларлық бағыттары бар. Қазіргі таңда Қазақстан Республикасының үкіметі елімізде туризм саласын дамытуға айтарлықтай көңіл бөліп келеді. Сауатты дамытқан жағдайда, экологиялық туризм қазіргі әлеуметтік - экологиялық дағдарысты шешуде өз рөлін ойнап шыға алады. Ол табиғаттың және дәстүрлі мәдениеттердің қорғалуына жағдай жасайды. Туризмнің осы секторындағы арта түскен сұраныс ерекше қорғалатын жаңа табиғи аумақтардың, бірінші кезекте ұлттық және табиғи саябақтардың құрылуына алып келіп отыр. Міне, осы тұрғыдан алғанда авторлардың таңдап алған тақырыбы өзекті деп есептеймін.

Дипломдық жоба кіріспе, үш тараудан, қорытынды және пайдаланылған әдебиет тізімінен тұрады.

Жұмыстың алғашқы бөлімінде, Туризмді дамытудағы теоретикалық және методологиялық аспектілері, Қазақстандағы туризмді дамыту зерделеу жасалған, Экономиканы дамытудағы мемлекеттік жеке меншік әріптестіктің экономикалық мәні мен рөлі, Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ-тің халықаралық тәжірибесі көрсетілген.

Екінші бөлімде ҚР туризмінің даму динамикасы берілген, мұндағы Алматы облысындағы туристік қызметтің дамуы (Алакөл мысалында) берілген сондай-ақ ҚР-дағы туристік қызметтерді дамытудағы экономикалық талдау жасалған.

Үшінші бөлімде Мемлекеттік жеке меншік серіктестік моделі жасалған, оның ішінде Алакөл СПА демалыс орны жобасын іске асыру шарттары тиімді пайдалану жолдары, Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі көрсетілген.

Алайда дипломдық жобада кездесетін қателіктерді айта кетсек, Грамматикалық және орфографиялық қателер кездеседі, бірақ бұл дипломдық жобаның өзектілігін кемсітпейді, дегенмен оны айтқанды жөн көрдім.

Қорыта келе 4 курс студенттері Омаржанұлы Абай, Боранбай Саида, Баянбаев Фархаттарға дипломдық жобасы өзіне қойылған талаптарды толық қанағаттандырады және «А-95өте жақсы» деген бағаға лайық деп есептей келе оларға, яғни Омаржанұлы Абай, Боранбай Саида, Баянбаев Фархаттарға «5В090500 – Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығы бойынша «бакалавр» академиялық дәрежесін беруге болады деп тұжырымдаймын.

Сын-пікір беруші:

«Мемлекеттік басқару» кафедрасының

э.ғ.д., профессоры,

Нархоз Университеті

У.А. Текенов

Университет:	Satbayev University
Название:	06.05.19 Abay.docx
Автор:	Омаржанұлы Абай Боранбай Саида Баянбаев Фархат
Координатор:	Жанат Султанбекова
Дата отчета:	2019-05-06 15:33:37
Коэффициент подобия № 1:	3,5%
Коэффициент подобия № 2:	2,2%
Длина фразы для коэффициента подобия № 2:	25
Количество слов:	14 264
Число знаков:	120 477
Адреса пропущенные при проверке:	
Количество завершенных проверок:	62

>> Самые длинные фрагменты, определенные, как подобные

№	Название, имя автора или адрес гиперссылки (Название базы данных)	Автор	Количество одинаковых слов
1	Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі NARXOZ (NEU) (Кафедра Государственное управление)	Тулесинов Е.М., Нартаев Ш.Н., Тәңірбергенов А.Т.	90
2	Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі NARXOZ (NEU) (Кафедра Государственное управление)	Тулесинов Е.М., Нартаев Ш.Н., Тәңірбергенов А.Т.	62
3	Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі NARXOZ (NEU) (Кафедра Государственное управление)	Тулесинов Е.М., Нартаев Ш.Н., Тәңірбергенов А.Т.	38
4	Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі NARXOZ (NEU) (Кафедра Государственное управление)	Тулесинов Е.М., Нартаев Ш.Н., Тәңірбергенов А.Т.	37
5	Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі NARXOZ (NEU) (Кафедра Государственное управление)	Тулесинов Е.М., Нартаев Ш.Н., Тәңірбергенов А.Т.	29
6	Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі NARXOZ (NEU) (Кафедра Государственное управление)	Тулесинов Е.М., Нартаев Ш.Н., Тәңірбергенов А.Т.	28
7	Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі NARXOZ (NEU) (Кафедра Государственное управление)	Тулесинов Е.М., Нартаев Ш.Н., Тәңірбергенов А.Т.	25
8	Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі NARXOZ (NEU) (Кафедра Государственное управление)	Тулесинов Е.М., Нартаев Ш.Н., Тәңірбергенов А.Т.	22
9	Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі NARXOZ (NEU) (Кафедра Государственное управление)	Тулесинов Е.М., Нартаев Ш.Н., Тәңірбергенов А.Т.	20
10	Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі NARXOZ (NEU) (Кафедра Государственное управление)	Тулесинов Е.М., Нартаев Ш.Н., Тәңірбергенов А.Т.	20

>> Документы, в которых найдено подобные фрагменты: из RefBooks

Не обнаружено каких-либо заимствований

>> Документы, содержащие подобные фрагменты: Из домашней базы данных

Документы, выделенные жирным шрифтом, содержат фрагменты потенциального плагиата, то есть превышающие лимит в длине коэффициента подобия № 2

№	Название (Название базы данных)	Автор	Количество одинаковых слов (количество фрагментов)
1	Орынбасар Санжар Айбекұлы Satbayev University (И.И.В.Т)	Дәнді дақылдарды пайдалану арқылы мұнай мен мұнай өнімдерінің тегілулерін утилизациялау технологиясын жасау	12 (1)

>> Документы, содержащие подобные фрагменты: Из внешних баз данных

Документы, выделенные жирным шрифтом, содержат фрагменты потенциального плагиата, то есть превышающие лимит в длине коэффициента подобия № 2

№	Название (Название базы данных)	Автор	Количество одинаковых слов (количество фрагментов)
1	Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі NARXOZ (NEU) (Кафедра Государственное управление)	Тулесинов Е.М., Нартаев Ш.Н., Тәңірбергенов А.Т.	417 (16)

>> Документы, содержащие подобные фрагменты: Из интернета

Документы, выделенные жирным шрифтом, содержат фрагменты потенциального плагиата, то есть превышающие лимит в длине коэффициента подобия № 2

№	Источник гиперссылки	Количество одинаковых слов
---	----------------------	----------------------------------

1	URL_ http://www.aesa.kz/upload/iblock/848/84835cf3b80d9fa5106041c70e0d92b0.pdf	28 (3)
2	URL_ http://kzgov.docdat.com/docs/977/index-436272.html	17 (3)
3	URL_ http://www.akorda.kz/kz/events/astana_kazakhstan/participation_in_events/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-lidera-nacii-nursultana-nazarbaeva-narodu-kazahstana-strategiya-kazahstan-2050-novyi-politiches	12 (1)
4	URL_ https://en.ppt-online.org/407084	11 (1)

АНДАТПА

Дипломдық жобаның мақсаты – туристік қызметтерді дамытудағы мемлекеттік жеке меншік модельін дамыту болып табылады. Басты қарастырылатын мәселе республикамыздағы яғни Алакөл өңірінде туризмдік жобаны іске асыру және оның өз ерекшеліктерін айқындау. Осы мақсатта Алакөл СПА демалыс орнының қызметімен таныстыру. Жобаны іске асыру барысында талдаулар жасай отырып мүмкіндіктері мен кемшіліктерін анықтау болып табылады.

АННОТАЦИЯ

Целью дипломного проекта является развитие модели государственной частной собственности в развитии туристской деятельности. Основной рассматриваемый вопрос-реализация туристского проекта в республике, а именно Алакольском регионе и определение его особенностей. С этой целью ознакомить с деятельностью Алакольского СПА-зоны отдыха. Выявление возможностей и недостатков в ходе реализации проекта с анализом.

ABSTRACT

The aim of the diploma project is to develop a model of public private property in the development of tourism activities. The main issue under consideration is the implementation of the tourist project in the Republic, namely the Alakol region and the definition of its features. To this end, familiarize with the activities of the Alakol Spa recreation area. Identification of opportunities and shortcomings in the course of the project with the analysis.

Мазмұны

	Кіріспе	3
1	Туризмді дамытудағы теоретикалық және методологиялық аспектілер	5
1.1	Қазақстандағы туризмді дамыту	5
1.2	Экономиканы дамытудағы мемлекеттік жеке меншік әріптестіктің экономикалық мәні мен рөлі	9
1.3	Туристтік қызметтерді дамытуда МЖӘ-тің халықаралық тәжірибесі	15
		24
2	ҚР-дағы туристтік қызметтерді дамытудағы экономикалық талдау	
2.1	ҚР туризмінің даму динамикасы	24
2.2	Алматы облысындағы туристтік қызметтің дамуы (Алакөл мысалында)	27
3	Туристтік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі	30
3.1	Мемлекеттік жеке меншік серіктестік моделі	30
3.2	Алакөл СПА демалыс орны жобасын іске асыру шарттары	39
	Қорытынды	49
	Пайдаланылған әдебиеттер тізімі	51
	Қосымша	

КІРІСПЕ

Жобаның өзектілігі. Туризм - әлемнің көптеген елдерінің өсудің үлкен әлеуетіне және болашақта дамуға елеулі мүмкіндіктерге ие болып отырған, стратегиялық салаларының бірі. Жалпы алғанда Қазақстан және жекелей алғанда Алматы облысы қазіргі заманғы және дамыған инфрақұрылымы бар, толық сапалы туристік дестинация болып шығуға нақты мүмкіндіктерге ие болып отыр.

Жетісудің туристік әлеуеті туралы, саяхатшылар үшін Алматы облысында бар болып отырған ең таңқаларлық бағыттары бар. Қазіргі таңда Қазақстан Республикасының үкіметі елімізде туризм саласын дамытуға айтарлықтай көңіл бөліп келеді. Сауатты дамытқан жағдайда, экологиялық туризм қазіргі әлеуметтік - экологиялық дағдарысты шешуде өз рөлін ойнап шыға алады. Ол табиғаттың және дәстүрлі мәдениеттердің қорғалуына жағдай жасайды. Туризмнің осы секторындағы арта түскен сұраныс ерекше қорғалатын жаңа табиғи аумақтардың, бірінші кезекте ұлттық және табиғи саябақтардың құрылуына алып келіп отыр. Экологиялық туризм мемлекеттік бюджетке қомақты кіріс келтіріп отыр. Табиғатты бұзатын шаруашылық іс-қимылға бәсекелесуге қабілетті балама бола отырып, көптеген аумақтарда экологиялық туризм мамандану саласы бола алады.

Қазақстан экономикасын дамытудың әлеуметтік-экономикалық міндеттерін табысты шешу инвестициялық ресурстарды тартуды қажет ететін барлық деңгейдегі басқару органдарының объектілердың қолайлы инвестициялық ахуалын құру және қолдау іскерлігіне едәуір байланысты дәрежеде байланысты. Бұл үшін республикада қалыптасқан әлеуметтік-экономикалық жағдайға барабар инвестициялық саясаттың және стратегиясын әзірлеу қажет. «Қазақстан-2050» стратегиясында жазылған: жаңа бағыттың экономикалық саясатының мәні – түгел қамтитын экономикалық прагматизм. Шын мәнінде, бұл біздің бүгінгі көзқарасымыз бен ұстанымымыздың түбегейлі бұзылуы. Бұл мыналарды білдіреді:

1. Ұзақ мерзімді мүдделер мен экономикалық мақсаттылық негізінде барлық экономикалық және басқарушылық шешімдерді қабылдау.
2. Қазақстан Республикасы тең құқылы бизнес-серіктес қатыса алатын жаңа нарықтық тауарларды анықтау. Экономика өсуінің жаңа нүктелерін қалыптастыру.
3. Экономикалық әлеуетті арттыру мақсатында тартымды инвестициялық климат қалыптастыру. Кірістілік және инвестициялардан қайтару.
4. Тиімді жеке бизнес құрылымдарды және мемлекеттік жеке меншік әріптестікті қалыптастыру. Экспортты мемлекеттік ынталандыру[1].

Атап айтқанда, бүгінде әлемдегі әрбір оныншы жұмыс орнын ашып отырған сырттан келушілер туризмі мен ішкі туризм кез келген өңір үшін перспективалық өңірлерінің негізгі әрі қосымша табыс көзі болып табылады. Үкімет виза мәселелерін жеңілдетуді, инфрақұрылымды дамытуды және туризм саласындағы кедергілерді алып тастауды қамтитын кешенді шаралар қабылдауы керек.

Зерттеу объектісі - Алматы облысы Алакөл өңірінде туризмді дамыту болып табылады.

Зерттеу мақсаты - туристік қызметтерді дамыту болып табылады.

Алдыға қойылған мақсатты жүзеге асыру үшін келесі міндеттер қойылды:

- Қазақстандағы туризмді іске асыру қажеттігін зерттеу;
- ҚР туризмінің даму динамикасы қарастыру және талдау жасау;
- «Алакөл SPA» демалыс орны жобасын іске асыру шарттарын ұйымдастыру.
- Жобаның ерекшелігін айқындау;

Жобаның мақсатына сонымен қатар халықты жұмыспен қамту, жаңа жұмыс орындарын ашу болып саналады. Мемлекеттік жеке меншік әріптестіктің қолдауын ала отыра біз осы жобаның жүзеге асыру жолдарын оңтайлы болатынына сенеміз.

Сонымен қатар Қазақстан Республикасында туризм индустриясын дамытудың стратегиялық көрінісі туристік саланы дамыту Концепциясына сәйкес, Қазақстанды жылға қарай жаһандық танып-білінетін туристік дестинация ретінде бекіту. Қазақстан Республикасының экономикасын диверсификациялау және тұрғындарының әл-ауқаты мен өмір сүру сапасын арттыру ұлттық мақсаттарына қол жеткізу мақсатымен, Қазақстан Республикасының туризм индустриясы ішкі және халықаралық туризм нарықтарында тартымды туристік өнімдер ұсынатын кәсіби туризм қызметшілері осымен айналысатын, бәсекелесуге қабілетті туристік бизнесі бар белгілі бір туристік кластерлерде дамуға тиіс. Аталған бағытта даму барлық қарастырылған тараптар - мемлекет, бизнес және қызметшілер үшін туристік қызметтен келетін кірістердің қуатты және тұрақты өсуіне жағдай жасауға тиіс.

1 Туризмді дамытудағы теоретикалық және методологиялық аспектілер

1.1 Қазақстандағы туризмді дамыту

Халықаралық туризм қазіргі уақытта сыртқы экономикалық қызметтің неғұрлым серпінді дамып келе жатқан салаларының бірі болып табылады. Туризмнің тұтастай алғанда әлемдік экономикаға, жекелеген елдер мен аймақтардың экономикасына да ықпалының ұдайы өсуі әлемдік шаруашылықтың қалыптасуы мен дамуына ілесе жүретін сас маңызды, ұзақ мерзімді үрдістердің бірі болып табылады.

Туризмнің қызметі халықтың ерекше қажеттіліктерінің қанағаттандыруға бағытталған ұлттық экономиканың ірі дербес саласына айналуы айқын болады. Бұл қажеттіліктердің алуан түрлілігі тек туристік кәсіпорындар ғана емес, басқада салалардың кәсіпорындары да қанағаттандырылады, бұл экономиканың дамуына мультипликативтік әсер ету факторларының бірі ретінде туризмнің маңызын негіздейді. Туризм әлемдік интеграциялық үдерістердің факторларының бірі болып табылады, ал туристік бизнес қазір экономиканың маңызды секторына айналып отыр. Әлемде туризмді дамытуға ғылыми-техникалық прогресс, халықтың өмір сүру сапасын арттыру, бос уақыт, демалыс ұзақтығын арттыру, экономикалық және саяси тұрақтылық және басқада бірқатар факторлар әсер етеді. Қазақстан көшпелі халықтың бірегей табиғи ресурстарымен өзіндік мәдениетіне ие бола отырып, халықаралық және өңірлік нарықтарда туризмді дамыту үшін іске асырылмаған үлкен әлеуетке ие. Рекреациялық ресурстар мен тарихи-мәдени мұраның туристік әлеуеті Қазақстанға халықаралық туризм нарығына үйлесімді ықпалдасуға және елдегі туризмнің қарқынды дамуына қрол жеткізуге мүмкіндік береді. Бұл халықтың жұмыспен қамтылуы мен кірісінің тұрақты өсуін, туризммен аралас салаларды дамытуды ынталандыруды және ұлттық экономикаға инвестициялар ағынын арттыруды қамтамасыз етеді. Қазақстан Республикасындағы туризм индустриясы мемлекеттік деңгейде экономиканың басым салаларының бірі болып табылады.

Қазақстан экономикасының индустриялық-инновациялық даму ережелерін іске асыруда жетекші рөл отандық кластерлер жүйесіне тиесілі. Олардың арасында туристік кластер ерекше орын алады. Бұл саланы дамытудағы бүгінгі үрдістер әлемнің танымал курорттарын зерттеген туристер туристік сектор дамыған елдерге ұмтылады. Қазақстан олардың қатарында. Президент Н.Назарбаев туризм, мұнай-газ машиналарын жасау, тамақ өнеркәсібі, тоқма өнеркәсібі, көлік логистикалық қызметтер, металлургия және құрылыс материалдары сияқты нарық сегменттерінде кем дегенде 5-7 кластерді құру және дамыту жөніндегі жоспарды әзірлеу қажеттігін атап өтті. Олар ел экономикасының шикізаттық емес салаларда ұзақ мерзімді мамандануын анықтайды деп атап өтті. Олар ел экономикасының шикізаттық емес салаларда ұзақ мерзімді мамандануын анықтайды делінген жолдауда.

Қазақстанда туризмді дамытудың негізгі мақсаты қазіргі заманғы тиімділігі жоғары және бәсекеге қабілетті туристік кешен құру болып табылады, оның негізінде саланы экономика секторы ретінде дамыту, әлемдік туристік нарық жүйесіне интеграциялау және туризм саласындағы одан әрі халықаралық ынтымақтастықты дамыту үшін жағдайлар қамтамасыз етіледі. [2]

Мысалы соңғы он жылдықтың алғашқы жылдарында Қазақстандағы туризмнен түскен табыстар 8,2 млрд теңгені көрсетті. Және Қазақстан Республикасының статистика агенттігі республикадағы келушілерді орналыстырумен айналысатын 1 273 кәсіпорын мен жеке кәсіпкерлерді 2 548,9 мың адамға қызмет көрсетіп, 58 283,9 млн.теңгені құрады.

Қазақстанда ішкі туризмді дамытудың негізгі міндеттері инфрақұрылымды дамытуды және көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыруды қамтитын бәсекеге қабілетті туристік саланы құру болып табылады. Бүгінгі таңда республика бойынша 494 демалыс орны бар, оның ішінде: шипажайлар - 66, қонақ үйлер -71, демалыс аймақтары -54, демалыс үйлері -75, турбаз -190, аңшылық үйлері -11, кемпингтер мен мотельдер -27. Сондай-ақ республикада жыл сайын ішкі туризмді дамыту мақсатында туристік іс-шаралар өткізіледі. Мысалы Сарқылмас саяхат деп аталатын қазақстандық туристік жәрмеңкесі, Ертіс меридианы, Балқаш регаты, т.б.

ҚР Туризм және спорт министрлігі Мадридте, Берлинде, Мәскеуде, Сеулде, Пекинде, Парижде, Токиода, Лондонда өтетін жетекші халықаралық көрмелерге қатысу арқылы Қазақстанның шетелдердегі жағымды туристік имиджін ілгерілету бұйынша тұрақты түрде белсенді жұмыс жүргізуде. Бұл көрмелерде біздің еліміздің экспозициясы үлкен қызығушылық танытып, жүлделі орындарға ие болды. Атап айтқанда, Берлин қаласында өткен ең үлкен халықаралық туристік көрмесіне әлемнің 188 елінің өкілдері қатысты. Көрме қортындысы бойынша қатысушыларға "Еуропаның үздік стендісі", "Америка", "Таяу Шығыс", "Азия, Тынық мұхит аймағы және Австралия және Африка" санаттары бойынша 83д3к стендтер үшін марапаттар берілді. Бұл ретте тәуелсіз сарапшылардың дауыс беруінен кейін Қазақстан Азия, Тынық мұхиты аймағы және Австралия елдерінің санаттары бірінші орынға ие болды. Елдің және өзінің туристік әлеуетінің ұсынымы бойынша екінші жыл қатарынан үздік болып, осылайша Корея Республикасын басып озып, әлемдік туристік бизнес арасындағы өз табысы мен позициясын бекітіп отыр. ҚР туризм және спорт министрлігі "Compass" неміс консалгтингтік компаниясымен бірлесіп Кельн қаласында ашылған Қазақстанның туристік бюросының тұсаукесерін өткізді. kasachstan-tourismus.de ескерту. Жалпы ережелер германдық БАҚ-пен ынтымақтастықта осы бюро Қазақстанның туристік брендин интернетте неміс аудиториясына жылжыту мәселелерімен айналысатын болды.

Сондай-ақ Министрлік ресми туристік сайт әзірледі. visitkazakhstan.kz халықаралық стандарттарға толық сәйкес келетін және Қазақстанда жаңа туристік бағыт ретінде ұсынатын туристік қызмет. Сайтта көрнекті орындар, турлар, онлайн брондалған қонақ үйлер, еліміздің барлық аймақтарындағы оқиғалар мен жаңалықтардың тұрақты жаңартылып отыратынын таспасы толық

көрсетілген. Сайтта Навигация үш тілде жүргізіледі: мемлекеттік, орыс және ағылшын.

Қазақстанның бизнес-туризм сегментінде белгілі бір келешегі бар. Ең алдымен бұл Алматы, Астана, Атырау қалалары. Геосаяси жағдай мен табиғи-шикізат ресурстары бизнес және халықаралық конвенцияларға қатысу мәселелері бойынша Қазақстанға келетін бизнес-туристердің санын арттыруға мүмкіндік береді. Жоғарыда көрсетілген орталықтардың инфрақұрылымы негізінен халықаралық стандарттарға сәйкес келеді. Атырау қаласы Қазақстанның мұнай асатанасы болып табылады және әлемнің көптеген бизнес-туристерін тартады. Астана қаласы осындай стратегиялық аймаққа айналды. Қазіргі заманғы келбеті мен инфрақұрылымы бар Қазақстанның жас елордасы ретінде қалаға деген қызығушылықтың артуы қалада халықаралық және ішкі туризмнің қарқанды дамуына септіген тигізеді. Алматы қаласы республика үшін стратегиялық әуе, автомобиль, темір жол) қақпасы болып табылады. және негізгі көші-қон дәл осы қала арқылы өтеді. Әр түрлі форумдар өткізуге ыңғайлы ғимараттар мен қонақ үйлерден басқа, қаланың демалуға және ойын-сауыққа қажеттінің бәрі бар, 500 км радиуста жақын маңдағы қала аумағында тамаша рекреациялық аймақтар орналасқан.

Осы жобаларды іске асыру ел экономикасын елеулі әртараптандыруға алып келеді, оның инновациялық және инфрақұрылымдық құрамдастарын арттырады, шикізаттық емессекторларды табысты дамыту үшін алғышарттар жасайды.

Осылайша, жоғарыда айтылғандардың барлығы туризм индустриясының бәсекеге қабілеттігі және Қазақстанның туристік бағыт ретіне тартымдылығын арттыруға ықпал ететін болады. Бұдан басқа, саланы одан әрі дамыту туризм индустриясының бәсекеге қабілетті инфрақұрылымын құруға, жаңа ұлттық туристік өнімдерді қалыптастыруға, оларды халықаралық және ішкі рыноктарда жылжытуға бағытталатын болады[3].

Қазақстан Республикасында туризмді дамыту тұжырымдамасы шеңберінде халықтың жұмыспен қамтылуын қамтамасыз ету, келу және ішкі туризм көлемін қлғайту, сондай-ақ Қазақстанды Орталық Азия өңірінің туризм орталығына айналдыру есебінен ел кірісінің тұрақты өсуі үшін бәсекеге қабілетті туристік индустрия құру көзделеді. Кластерлік бастамалар шеңберінде туристік инфрақұрылымды дамыту үшін инвестициялар тарту мүмкіндігі сас маңызды болып тбылады. Мемлекет басшысы мен ел Үкіметі мақұлдаған Алматы, Ақмола және Маңғыстау облыстарында әлемдік деңгейдегі қазіргі көп функционалды туристік орталықтар құру тұжырымдамасы әзірленді. Осы жобалар бойынша инвещтициялар тартудың жоспарланған сомасы 30 млрд. Туризмді одан әрі дамытуға жақын болашақта Алматы және Шығыс Қазқстан облыстарында тау швңғысы базаларының құрылысы жоспарлануда. Алматы облысында-5 (Шымбұлақ, Алматы, Табаған, ЦСКА); Шығыс Қазақстан облысында -2 (Изумрудный Алтай, Алтай Альпы).Алматы облысы Талғар ауданының Солдат шатқалында әлемдік стандарттарға сәйкес келетін Ақ-бұлақ тау шаңғысы базасы салынды, Батыс Еуропа-Батыс Қытай халықаралық көлік

дәлізі жол бойындағы инфрақұрылым объектілерін салу және оларға инженерлік-коммуникациялық инфрақұрылым құру, экологиялық туризмді дамытуды ынталандыру [4].

Туризм инфрақұрылымы ретінде туристердің туристік ресурстарға қалыпты мол жеткізілуін, оларды тиісінше пайдалануды, сондай-ақ туризм индустриясы кәсіпорындарының тыныс тіршілігін қамтамасыз етуді қамтамасыз ететін құрылыстар, жол-коммуникациялық және коммуналдық-тұрмыстық объектілер кешені түсіндіріледі.

Туристік өнім өндіруге ықпал ететін кәсіпорындар, ұйымдар тізбесі:

- орналастыру бойынша қызмет көрсететін кәсіпорындар;
- тамақтану кәсіпорындары;
- көлік қызметімен айналысатын фирмалар;
- туристік өнімді әзірлеу және өткізу бойынша туристік фирмалар;
- жарнамалық ақпараттық туристік мекемелер;
- өндірістік туристік кешендер;
- сауда кәсіпорындары;
- туризмдегі демалыс саласының кәсіпорындары;
- өз бетінше туризм мекемелері;
- ғылыми және жобалау мекемелері;
- туристік оқу орындары;

Туризмді басқару органдары және туристік инфрақұрылым функциялары:

- туризмдегі нарықтық қатынастарға қатысушылардың және мүдделерді іске асыруын қамтамасыз ету;

- қызметтің жекелеген түрлерін мамандандыру негізінде туристік нарық субъектілері қызметінің жеделдігі мен тиімділігін арттыру;

- туризмдегі нарықтық қатынастарды ұйымдастыру;

- туристік нарықтың экономикалық қызметін бақылау нысаны үшін мемлекетке көмек көрсету.

Туристік нарықтың жұмыс істеуі үшін құн; пайдалық, сұраныс, ұсыныс, бәсекелестік, пайда және т.б. заңдар бар. Туристік өнім бойынша маркетингтік баға белгілеу келесі баптардың құнына кіреді: жол жүру, тамақтану, тұру, көлік, экскурсиялық бағдарлама, визаны рәсімдеу, сақтандыру полисі.

Әлемдік туристік маркетингтік практикада көтерме бағадан қосымша жеңілдіктер жасау қабылданған. Мұндай тәсіл жиі фирмалық елдің жарнамалық проспектілерін іске асыруды ынталандырады, осылайша, тек өз турларын ғана емес, сонымен қатар жалпы елді де жарнамалайды. Баға саясатын, ерекшеліктерін ескеру қажет. Тұтынушылар базистік бағаның нұсқауына және жеке төленуі тиіс қосымша қызметтердің бағаларына неғұрлым қолайлы қарайды. Осылайша, баға, экономикадығы, бәсекеге қабілеттілігі және барлық құрамдас бөліктер кешенінде маңызды құрал болып табылады.

Стратегияны және ағымдағы жоспарлауды әзірлеу үшін біздің ішкі мүмкіндіктерімізбен талдауға және қолайлы ішкі жағдайлар мен факторларға мұену маңызды. Маркетингті ескере отырып: фирманың күшті жақтарын қарқынды дамыту; бірегейлікке ықпал ету; шетелдік туристерді қабылдауда,

қызмет көрсетуде кемшіліктерді жою; туристік нарықтың жаңа сегменттерін белсенді іздеу; қонақ үй кешенін мамандандыру.

Туризм инфрақұрылымын дамыту көлік инфрақұрылымы желісін құрумен тікелей байланысты. Ішкі және келу туризмін дамыту үшін туристердің барлық санаттары үшін авиа, темір жол, автомобиль және су көлігінің қолжетімділігі маңызды шарт болып табылады.

Осылайша, бүгінгі күні өңірлер бойынша ішкі туризмді дамыту маңызды экономикалық міндет болып табылады, өйткені жаңа жұмыс орындары құрылуда. Қазақстанда ішкі туризмді дамыту үшін барлық перспективалар бар, өйткені еліміздің табиғаты өте әдемі және көптеген қызықты орындары, табиғи және мәдени ескерткіштері бар[5].

1.2 Экономиканы дамытудағы мемлекеттік жеке меншік әріптестіктің экономикалық мәні мен рөлі

Қазақстан экономикасын дамытудың әлеуметтік-экономикалық міндеттерін табысты шешу инвестициялық ресурстарды тартуды қажет ететін барлық деңгейдегі басқару органдарының объектілердің қолайлы инвестициялық ахуалын құру және қолдау іскерлігіне едәуір дәрежеде байланысты. Бұл үшін республикада қалыптасқан әлеуметтік-экономикалық жағдайға барабар инвестициялық саясаттың жаңа стратегиясын әзірлеу қажет. "Қазақстан - 2050 "Стратегиясы:" жаңа бағыттың экономикалық саясатының мәнін – түгел қамтитын экономикалық прагматизм. Шын мәнінде. Бұл біздің бүгінгі көзқарасымыз бен ұстанымыздың түбегейлі бұзылуы. Мынандай мағынада:

1. Ұзақ мерзімді мүдделер мен экономикалық мақсаттылық негізінде барлық экономикалық және басқарушылық шешімдерді қабылдау.
2. Қазақстан Республикасы тең құқылы бизнес – сектор ретінде қатыса алатын жаңа нарықтық тауарларды анықтау. Экономика өсуінің жаңа нүктелерін қалыптастыру.
3. Экономикалық әлеуетті арттыру мақсатында тартымды инвестициялық климат қалыптастыру.
4. Тиімді және бизнес құрылымдарды және мемлекеттік жеке меншік әріптестікті қалыптастыру. Экспортты мемлекеттік ынталандыру.

Қазіргі уақытта Қазақстан экономикасының өсуін тежейтін негізгі факторлардың бірі көлік, энергетика, коммуналдық шаруашылық сияқты инфрақұрылымдық салалардың жеткіліксіз дамуының дүңгейі болып табылады. Бұл ретте осы салалар инфрақұрылымдық объектілерді дамыту және жаңғырту жөніндегі қажетті жобаларды іске асыру үшін инвестициялардың аса жетіспеушілігін сондай-ақ тиімді басқару кадрларының және нарықтық жағжайларда жұмыс технологияларының жетіспеушігін бастан кешіріп отыр.

Инвестициялар мен технологияларды оларды дамыту үшін тартудың неғұрлым тиімді тәсілдері мемлекеттік жеке меншік әріптестік тетігін пайдалану болып табылады. МЖӘ мемлекет инфрақұрылымының жаңа

объектілерін құруды және қлоданыстағы объектілерін жаңғыртуға барынша жеделдетуге мүмкіндік береді. Осыған байланысты Т. Я. Эрназаров былай деп жазады: «қазіргі заманғы жағдайда мемлекенттік жеке меншік әріптестік аймықтық және жергілікті деңгейлердегі экономикалық және әлеуметтік дамудың тиімді құралы, мемлекеттік және жергілікті билік органдары инвесторлармен бақылауды сақтап, ынтымақтастықты жлоға қоюға тырысатын жобаларға ресурстарды тарту құралы болып табылады. Өңірлік жобалар мен даму бағдарламасын іске асыру процесінде қатынастардың орындылығы мемлекеттік мекемелер мен жеке сектордың өзара тиімді ынтымақтастығын ұйымдастырудың қажетті шарты болып табылады»[6].

МЖӘ жобаларында жеке сектор мемлекет белгілеген параметрлер мен стандарттарға сәйкес объектілерді әзірлеу, салу, қаржыландыру және оларды басқару бойынша міндеттемелерді өзіне алады. Өз кезегінде жеке сектор мемлекеттен төлем алады, оның мөлшері қол жеткізілген нәтижелерге көрсетілген қызметтерге байланысты. Бірқатар жобаларда бұл төлем немесе оның бір бөлігі объектілерді коммерциялық пайдаланудан түсетін түсімдерден алынатын болады. Мемлекет пен жеке бизнес ынтымақтастығы нысандарының эволюциясы байқалады. Бұл альянста әрбір қатысушы өзінің жеке мақсаттарына, мүдделеріне ие, белгілі бір функцияларды орындайды, бірақ оларда МЖӘ - ні ерекше ұйымдық – экономикалық тетікке бөлуге мүмкіндік беретін ортақ мақсаттар мен өзара пайдалар бар.

Қазақстанда мемлекеттік жеке меншік әріптестік тетігін қалыптастыру процесінің күрделілігі осы тақырып бойынша ұғымдық категориялық аппараттың кедейлігімен байланысты емес. Әлі күнге дейін біірыңғай анықтама. Тиісінше МЖӘ мәнін түсіну қалыптасқан жоқ. Осыған байланысты, белгілі бір елде туындайтын экономикалық қатынастар институтын анықтаудың кейбір тәсілдері туралы ғана айтуға болады. Шет елдерде «мемлекеттік жеке меншік» (PPP) термині мемлекеттік билік пен жеке бизнес ынтымақтастығының кез келген нысандары үшін іс жүзінде пайдаланылады. МЖӘ қажеттілігі мемлекет – көлік, коммуналдық шаруашылық, әлеуметтік инфрақұрылым, мәдени объектілері, тарих және сәулет ескеркіштері және т.б жауап беретін салаларда туындайды. Кез келген жағдайда бұл мемлекеттік бюджет қаражаты есебінен инвестициялық қаржыландыруды білдіреді[7].

Шетелдік дереккөздерді талдау терминдердің әртүрлі комбинациясы жобаға қатысушы тараптың , экономикалық қатынастар жүйесін құруға бастамашы тараптың және әлеуметтік – экономикалық проблемаларды шешу үшін оған сәйкес тетіктің бірінші дәрежелі рөлін аяп өтуге тиіс екенін көрсетті, бұл 1– кестеде көрсетілген.

Ғылыми әдебиетте ерекше салаға байланысты МЖӘ-нің экономикалық санатын анықтаудың сараланған тәсілінің пайдасына дәлелдер жиі келтіріледі. Мәселен, БҰҰ – ның практикалық басшылығында инфрақұрылым саласындағы мұндай әріптестіктің мынадай анықтамасы беріледі: МЖӘ объектілерді, өндірістерді қаржыландыруды, жоспарлауды, іске асыруды және пайдалануды

және мемлекеттік секторға қызметтер көрсетуді қамтамасыз ету мақсатында негізделеді.

1кесте - МЖӨ - нің негізгі мінездемесі мен түсінігі

	Ұғымдық сипаттамасы
В. Г. Варнавский э.ғ.д., профессор	Экономикалық қызмет түрлерінің кең спектрінде қоғамдық маңызы бар жобаларды іске асыру мақсатында мемлекеттік және муниципалдық меншік объектілеріне, сондай-ақ мемлекеттік және муниципалдық органдар, мекемелер, ұйымдар орындайтын және көрсететін қызметтерге қатысты мемлекет пен жеке сектор арасындағы өзара іс-қимылдың ерекше нысаны
Е.Н. Коровин,э.ғ.д., профессор	Қоғамдық және жеке сектор арасындағы орта мерзімді немесе ұзақ мерзімді ынтымақтастық, оның шеңберінде тәжірбиені біріктіру және бірнеше секторлардың сараптамасы және қаржылық тәуекелдер мен пайданы бөлу негізінде саяси міндеттемелерді шешу жүргізілетін болады.
И.Л. Ивановз.ғ.к.	Капиталды қажетсінетін инфрақұрылымдық жобаларға инвестиция тартудың кешенді құралы
С.Н. Шишкин,з.ғ.к.	Кәсіпкерлік субъектілерінің белгілі бір әлеуметтік маңызы бар қызметін қаржыландыруға мемлекеттің қатысуы болып табылатын кәсіпкерлік қызметті мемлекеттік қолдаудың тікелей экономикалық нысаны
1 кестенің жалғасы	

Д. В. Даусов, э.ғ.к	Жеке сектордың мемлекет, жеке сектор және пайдаланушылар арасында тәуекелдерді, міндеттемелер мен пайданы тиімді бөлуге негізделген мемлекеттік – әлеуметтік маңызы бар инфрақұрылымдық қызметтерді ұсыну тетігі
Қазақ мемлекеттік жеке меншік әріптестік орталығы АҚ	Тәуекелдерді, жауапкершілікті және пайданы оның қатысушылары арасында барабар бөлу шартымен, сондай-ақ мемлекет тарапынан бақылауды сақтай отырып, мемлекеттік сектордың жауапкершілік саласына дәстүрлі жататын қызметтерді көрсету үшін жеке сектор субъектілеріне жауапкершілікті толық немесе ішінара беруді көздейтін мемлекеттік және жеке секторлардың өзара іс-қимылы
Ж. Коиман	Көптеген дамыған және индустриялық елдерде пайда болған интерактивті басқару нысандарының бірі. Әріптестікте басқару мемлекеттік және жеке болып бөлінбейді. Ынтымақтастықтың нақты нысандарында көрсетілген мемлекеттік және жеке секторлар арасындағы мұндай өзара іс-қимыл мемлекеттік жеке меншік әріптестік деп аталады.
Ескерту – дереккөз бойынша жасалды [8]	

Мемлекеттік жеке меншік әріптестігінің ерекшеліктері мыналар:

-қамтамасыз ету және қызмет көрсетудің ұзақ мерзімділігі кейде 30 жылға дейін;

-жеке секторға тәуекелдерді беру;

-заңды тұлғалармен мемлекеттік және жергілікті құрылымдармен жасалатын ұзақ мерзімді келісім – шарт нысандарының алуан түрлілігі;

МЖӘ-нің барлық тетіктері екі топқа бөлінуі мүмкін. Бірінші топ мемлекеттік меншікті оның ішінде мемлекеттік қаржыны пайдалануға байланысты тетіктерді қамтуы мүмкін. Бұл топ келісімшарттардың барлық түрлерін яғни, қызметтер көрсетуге, басқаруға, жалдау немесе лизинг шарттарын, концессияларды, өнімді бөлу туралы келісімдерді, меншікті үлестік

иеленуді, жобаларды қоса қаржыландыруды және тағы басқаларды қамтуы мүмкін.

Басқа топ бірінші кезек те мемлекеттің жеке бизнес қызметі және оның қызметіне мониторинг жүргізу үшін нақты ережелерді белгілеуіне байланысты тетіктерді қамтиды. Бұл топ лицензиялардың әртүрлі түрлерін, қала құрылысы нұсқамаларын, белгілі бір қызмет түрлерін жүзеге асыру кезінде, әсіресе, егер бұрын бұл қызмет түрлерін мемлекет жүзеге асырса, мемлекеттің арнайы ережелер белгілеуін қамтуы мүмкін. Мысалы ТКШ объектілерін жекешелендіру немесе осы салаға жеке бизнесті ішінара жіберу кезінде мемлекет жеке фирмалар көрсететін қызметтерге баға белгілеудің ерекше ережелерін белгілей алады. Г. А. Батырбекова былай деп жазады: «мемлекеттік жеке меншік әріптестік институт ретінде мемлекеттік билік пен жеке бизнестің институтционалдық және ұйымдастыру альянсы болып табылады, ол әір түрлі қызмет салаларында – экономиканың маңызды салаларын дамытудан бастап, бүкіл ел көлемінде қоғамдық қызмет көрсетуге дейінгі қоғамдық маңызды жобаларды іске асыру мақсатында жүргізіледі.

Қазақстанда мемлекеттік жеке меншік әріптестік институтын дамыту үдерісі тәуелсіздік алғаннан басталады және өте тегіс өтіп жатыр. Бұл үдерістегі елеулі проблемалар Қазақстан Республикасының заңнамалық базасының жетілдірілмеуіне, атап айтқанда, жобаларды дайындау рәсімдерінің ұзақтығы мен күрделілгіне, олардың төмен инвестициялық тартымдылығына, МЖӘ келісімшарттарның әртүрлі нысандарын қолданудың мүмкін еместігіне байланысты болды»[9].

МЖӘ-нің осындай кеңейтілген түсіндірмесін ескере отырып, мынадай айқындауды ұсынамыз: «мемлекеттік жеке меншік әріптестік мақсаты маңызды әлеуметтік экономикалық міндеттерді шешу болып табылатын қаржы құралдары мен тетіктерінің көмегімен іске асырылатын мемлекеттік орган мен жеке меншік сектор арасындағы өзара тиімді ынтымақтастық болып табылады».

Әлемдік тәжірибеде МЖӘ ұғымының мазмұнын анықтауға екі тәсіл бар

1. Халықаралық, қлттық, өңірлік, қалалық, муниципалдық экономикалық және әлеуметтік даму мен жоспарлаудың құралы ретінде пайдаланатын шарттық келісімшарттық негізде мемлекет пен бизнестің қатынастар жүйесі ретінде;

2. Әртүрлі мемлекеттік органдар мен бизнес немесе мемлекеттік және муниципалдық меншік объектілеріндегі жеке фирмалар ғана іске асыратын нақты жобалар ретінде;

Осыдан, өзара тиімді жағдайларға қоғамдық маңызды міндеттерді шешу үшін мемлекет пен бизнестің орта және ұзақ мерзімді өзара іс-қимыл нысандарының жиынтығы ретінде мемлекеттік жеке меншік әріптестікті жалпылама наықтауға болады. МЖӘ экономиканың инвестициялық жобалары мен секторларын дамытуға бағытталған ұзақ мерзімді инвестицияларды тартудың тиімді тетігі болып табылады. Мемлекет пен билік органдарының

назарын өзіне тән функцияларға тартуға және мемлекеттік тәуекелдерді жеке әріптес пен билік арасында тарату есебінен қысқартуға мүмкіндік береді.

Бұл тұрғыда мемлекеттік жеке меншік әріптестіктің негізгі артықшылығы икемлік болып табылады. Экономикалық және әлеуметтік орындылыққа негізделген мемлекеттің рөлі әрбір нақты облыста, әрбір нақты жобада қажетті дәрежеде ғана шектеулі мүмкін. МЖӘ нақты белгілі бір қоғамдық, әлеуметтік бағдарламаға ие, бұл ретте көрсетілген көрсетілген қарым қатынастарда алғашқы мемлекет, ол қоғам, яғни бизнес алдында өзінің іс-әрекеттері үшін жауапты болады. Әдетте, МЖӘ мемлекеттің бастамасы бойынша оның ел экономикасын дамытуға мүдделігіне байланысты туындайды. Жария құрылымдарының мүддесі жылжымайтын мүлік объектілерін құру немесе қайта жаңарту, осы объектілерді жекеше әріптестің пайдаланғаны үшін табыс алу, сондай-ақ халықты тиісті тауарлармен қамтамасыз ету болып табылады. Бұл ретте МЖӘ мемлекеттік билік органдары мен бизнес субъектілерінің өзара тиімді ынтымақтастығын білдіруі тиіс.

Мемлекеттік жеке меншік әріптестік нақты міндеттерді шешу үшін - нақты қызметтер тобына көсету үшін немесе нақты инфрақұрылым объектісінің жұмыс істеуін қамтамасыз ету үшін құрылады. Әрбір нақты жағдайда МЖӘ инвестициялық жоба болып табылады. Инвестициялық жобаның санаты инвестициялар мен пайда алудың байланысын білдіреді. Ол пайда болған сәттен бастап және аяқталған немесе жойылған сәтке дейін бірқатар кезеңдерден өтеді: инвестиция алдындағы, инвестициялық және пайдалану. МЖӘ барлық үш кезеңді қамтиды. МЖӘ жобасы аяқталғаннан кейін тоқтатылады. Классикалық нұсқада мемлекеттік жеке меншік әріптестіктің негізгі идеясы оларды сәтті орындай алатын серіктестерге тәуекелдерді беру болып табылады. МЖӘ ең үздік нәтижелерге қол жеткізу мақсатында тәуекелдерді бөлік мен қайта бөлуге негізделген мемлекет пен бизнес одағы. МЖӘ-ні іске асыру процесіндесондай-ақ жоба бойынша шығындарды бөлу жүргізіледі, тараптардың ресурстары, активтері мен салымдары шоғырландырылады. Осылайша, кәсіпкер салым ретінде қаржы ресурстарын, кәсіби тәжірбиені, тиімді басқаруды, шешім қабылдауда жеделдікті және тағы басқаларды ұсынады.

Осылайша, мемлекеттік және әлеуметтік мағызы бар міндеттерді шешу үшін қоғамдық және жеке әріптестердің салымдарды біріктіру мен тәуекелдерді бөлуге негізделген, қоғамдық қызуғушылық пен бақылау саласындағы объектілерге қатысты инвестициялық жобаларды іске асыру жолымен орындалатын заңды түрде белгілі бір мерзімге рәсімделген ынтымақтастығын МЖӘ деп түсіну керек.

МЖӘ жағдайында мемлекет белгілі бір қоғамдық мақсаттарға қол жеткізі үшін жеке меншік нысанын пайдаланатын экономикалық қатынастардың ерекше субъектісі ретінде әрекет ететінін атап өткен жөн. Бұл мағынада мемлекет таза саяси функциялардан кетеді және экономияның өзіне тән субъектісіне айналады. Бұл мемлекеттік жеке меншік әріптестікке қатысты аралас экономиканың ерекшелігі болып табылады. МЖӘ өзінің экономикалық

табиғаты бойынша инфрақұрылым объектілерін әзірлеу, жоспарлау, қаржыландыру, салу және пайдалану мақсатында мемлекеттік билік пен жеке сектор арасындағы экономикалық қатынастардың өзара іс-қимылының дәстүрлі тетіктерін дамыту нәтижесі болып табылады. Сондықтан мемлекет пен жеке сектор арасындағы әріптестікті қаржыландырудың қосымша көздерін тарту мақсатында ұзақ мерзімді өзара іс-қимыл ретінде сипаттаған жөн[10].

1.3 Туристік қызметтерді дамытуда МЖӘ-тің халықаралық тәжірибесі

Қазақстанда туризм экономиканың тек дами бастаған кластері болып табылады. Туристік индустрия Қазақстанның өтпелі экономикасында елдің саяси және экономикалық жүйелеріндегі күрт өзгерістермен байланысты ерекше мәселелермен ұшырасып отыр. Қазақстанда туризмді дамытудың негізгі мақсаты осының негізінде саланы экономика секторы ретінде дамыту, әлемдік туристік нарық жүйесіне бірігу және туризм саласындағы халықаралық ынтымақтастықты одан әрі дамыту үшін жағдайлар қамтамасыз етілетін, қазіргі заманғы, тиімділігі жоғары және бәсекелесуге қабілетті туристік кешен құру болып табылады[11].

Бюджеттен тыс қаржыландыруды тартудың есебінен ол бюджеттік шектеулер жағдайларында инфрақұрылымға инвестициялардың жылдам келуіне жағдай жасайтындықтан, МЖӘ моделі туристік саланы дамытуда өте маңызды рөл ойнайды. Бұрынырақта толығымен мемлекеттік қаражат есебінен қаржыландырылып келген қоғамдық маңызы бар жобаларды жеке капиталдың қатысуымен іске асырудың есебінен, кәсіпкерліктің бұл түрі шетелде лайықты бағасын алып отырғандығымен, қазіргі таңда Қазақстанда МЖӘ жобаларын іске асыру енді ғана дами бастады. Мемлекеттік-жеке әріптестік механизмін қолданудың табысқа жетуінің жарқын мысалы болып Лондон метросы қызмет ете алады. Ақыр нәтижесінде жобаның мемлекет меншігінде қалатындығына қарамастан, жеке кәсіпкер көптеген пайда табады, оларға: кіріс алуды, саяси және қаржылық конъюнктураның өзгерулеріне тәуелділікті барынша азайта отырып, өз бизнесін ұзақ мерзімді тұрақтылық жағдайларында жүргізу мүмкіндігін, жаңа инвестициялық мүмкіндіктер жасауды және ірі жобаларға қатысуды жатқызуға болады.

Туризм саласында МЖӘ қағидаларының тиімді дамуы мемлекеттік және жеке әріптестер арасында «міндетемелерді бөлуді» қарастырады. МЖӘ негізгі мақсаты мемлекеттің және бизнестің ресурстары мен тәжірибесін біріктіру арқылы, қоғам мүдделерінде инфрақұрылымды дамыту, экономикалық им- субьекттерге сапасы жоғары қызметтер көрсете отырып, қоғамдық маңызы бар жобаларды барынша аз шығындармен және тәуекелдермен іске асыру болып табылады.

«МЖӘ туралы» заңның аясында жеке бастама жасалуы көзделген, оның аясында жеке әріптес өзінде жеке меншік немесе ұзақ мерзімді жалдау құқығында тұрған нысанға қатысты, МЖӘ механизмі бойынша жобаны іске

асыруға бастама жасауы мүмкін. Ал Қазақстан туризмінің 2014 жылғы статистикасына сәйкес, туристік ұйымдардың 97% жеке меншікте тұр, мемлекеттік меншікте туристік ұйымдардың бар болғаны 3%.

Қазіргі жағдайда мемлекет пен жеке меншік сектор арасындағы қарқынды өзара іс-қимылсыз экономикалық өсімнің жоғары қарқыны мен елдің әлеуметтік-экономикалық дамуы қол жеткізе алмайды. Көптеген мемлекеттер мемлекеттік-жеке меншік серіктестіктің әртүрлі формаларын қабылдайды. Дамып келе жатқан елдердің арасында мемлекеттік-жеке меншік серіктестіктердің Канада, Ұлыбритания, Германия, Франция, Италия, Дания, Финляндия, Жаңа Зеландия және Нидерланд елдерінде ең белсенді іске асырылуы бар.

Еуропа елдерінің әр қайсысында МЖӘ-ні дамыту әр түрлі деңгейде жүреді. Егер Ұлыбританияда, Францияда, Германияда және Испанияда бұл нарық бұрыннан қалыптасқан болса, біршама мемлекеттер кезіннен қалыптастыра бастады. Сонымен бірге Еуропа Одағының елдерінің көпшілігінде МЖӘ-ні қолдану бойынша тәжірбиесі жоқ. ЕО-дағы МЖӘ жобаларының динамикасын қарастыратын болсақ, олардың көлемі 2007 жылға дейін біршама өсті және 2008-2009 жылдардағы дағдарыс кезінде төмендетуге әкелді. Осы кезеңдерден кейін 2010 жылы МЖӘ жобаларының дағдарысқа дейінгі көлемін қалпына келтіру үрдісі басталды.

XX ғасырдың 90-шы жж. Еуропада МЖӘ негізінен көлік саласында болды, XXI ғасырдың басында нақты экономиканың басқа сегменттерінде жобалар санының артуы байқалды. 1990 жылдан бастап 2010 жылға дейін ЕО-да 272 млрд. еуроға бағаланатын 1452 МЖӘ жобасы енгізілген. Тек 2010 жылы олардың саны 112 болды, олардың құны 18,3 млрд. еуроны құрады. Бұл жобалардың айтарлықтай үлесі француз экономикасында байқалды. Оның көлемі 1,8 млрд. еуро болды. Жалпы алғанда ЕО-да 2010 жылы білім беру және денсаулық сақтау саласында МЖӘ мәмілелерінің көлемі 6,5 млрд. еуроны құрады. Мәселен, осы жылы көлік емес компоненттен бөлек есептегенде денсаулық сақтау және білім беру жобаларының үлесі 35%-ға дейін және транзакциялар саны бойынша 51%-ға дейін өсті.

Дүниежүзілік банктің (TheWorldBank) халықтың төменгі және орташа табысы бар 144 елдің 5000-нан астам жобаларының жинақталған ауқымды деркқоры МЖӘ жобаларын іске асырудағы әлемдік тәжірбие туралы жеткілікті толық ақпаратпен қамтамасыз етеді және қарызға қорытындылауға, талдауға және белгілі бір тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді. Дүниежүзілік банктің деректері бойынша. 1990 жылдан 2011 жылға дейін 4908 МЖӘ жобалары жүзеге асырылды. Орташа алғанда, олардың саны жылына 200-ге дейін ұлғаяды. Кейбір елдерде қолайлы жылдары 450-ге жетті. (2-кесте).

2 кесте - 1990-2011 жылдардағы МЖӘ жобаларының саны

Жыл	Шығыс Азия	Еуропа және	Латын Америкас	Таяу Шығыс	Оңтүстік Азия	Орталық Африка	Бір жылға
-----	------------	-------------	----------------	------------	---------------	----------------	-----------

	және Тынық мұхит	Орталық Азия	ы	және Солтүстік Африка			
1990	12	1	38	1	4	2	58
1995	60	40	86	2	33	16	237
2000	47	20	96	11	14	29	217
2005	106	28	43	14	28	40	259
2010	37	23	66	3	103	13	245
2011	21	11	37	1	44	3	117
Барлы ғы	1462	680	1533	134	699	400	4908
Ескерту - http://ppi.worldbank.org/ дереккөзі.[12]							

Әлемнің түрлі елдеріндегі МЖӘ жобаларын тарату салалары. Оларға мына келесі қызмет бағыттары кіреді:

- қаржы секторы-бәсекеге қабілетті нарықтарда тұтынушылармен жұмыс істеу тәжірбиесі жеке сақтандыру және басқарушы компаниялар міндетті әлеуметтік сақтандыру және мемлекеттік зейнетақымен қамтамасыздандыру секторларында біртіндеп күшті орын алады;

- электр энергетикасы- электр станцияларының және электр желілерінің құрылысы, электр энергиясын өндіру және бөлу;

- білім беру және медицина- ауруханаларды, мектеп ғимараттарын және білім беру мекемелерін салу немесе жөндеу, ал жеке компанияларды коммерциялық дамыту және көрші аудандарды дамыту құқығы беріледі;

- коммуналдық қызмет көрсету - жаңа коммуналдық желілерді жаңғырту және салу сумен жабдықтау, кәріз, жылу және электрмен жабдықтау, қоқым шығару және қалдықтарды кәдеге жарату және тағы басқалары.

- көлік, теміржол, әуе, қала, құбыр, теңіз және өзен көліндегі магистральдық құбырлар, автомобиль жолдары мен теміржолдарды, әуежай терминалдарын салу және пайдалану, қозғалысты бақылау және басқару жүйелерін салу және пайдалану, ішкі желілер;

- қоғамдық тәртіп және қауіпсіздік - түрме орындарын салу, көліктегі және қоғамдық ұйымдарда саябақтарда, қоғамдық ғимараттарда пайдаланылатын қоғамдық орындарда тәртіптің сақталуы, қалалық тұрақ орындарының жұмыс істеуі;

- жылжымайтын мүлік - коммерциялық жобаларды құруға және дамытуға айырбастуға арналған коммуналдық құрылыстарды мысалы стадиондар және коммуналдық тұрғын үй құрылысын салу және пайдалану;

- телекоммуникациялар - тұтынушыларға қызмет көрсету бойынша міндеттемелермен бірге жүретін телекоммуникациялық инфрақұрылымды, оны басқарудың монополиялық құқықтарын құру;

- қоршаған ортаны және туризм инфрақұрылымын дамыту - қалалық және қала маңындағы саябақтардың, ұлттық парктер мен қорықтардың, табиғи және

рекреациялық ресурстарды пайдалану ққұқығына айырбастаудың бірегей табиғи объектілерін мысалы, келушілерден, туристерден табыс алу үшін күтіп ұстау.

Еуропалық Комиссияның мәліметтері бойынша, 2010 жылы МЖӘ-нің ең көп жобалары Еуропада білім беру саласында, содан кейін көлік және денсаулық сақтау салаларында болды.

Орта және төмен табысы бар елдерде МЖӘ жобаларының ең көп саны инфрақұрылымдық секторларға шоғырланған. Бұл инновациялық ортаны дамытуға және әлеуметтік қызметтерді көрсетуге бағытталған жобалар. Инфрақұрылымдық секторларды дамыту бойынша жобалар - коммуникация, энергияны, көлік пен суды таратуды тұрғын ұй-коммуналдық шаруашылықты беру, тарату және таратушы - дамытушы елдердегі барлық МЖӘ мәмілелерінің жартысына жуығын құрайды. Бұдан кейін табыс, өндіру, қызмет көрсету, туризм, мұнай өңдеу, қаржы және өндіруші салалар бойынша бәсекелестіктің жоғары деңгейі бар секторлар.

МЖӘ-ні дамытудағы АҚШ, Ұлыбритания, Франция және Германия туралы деректерге тоқталатын болсақ, АҚШ-та мемлекеттік - іскерлік ынтымақтастың кеңінен таралып, ең алдымен муниципалдық деңгейде қолдау тапты. АҚШ-тағы мемлекеттік жеке меншік әріптестік жөніндегі Ұлттық кеңестің мәліметтері бойынша қалалық билік органдарының 65 негізгі қызметінен орташа қаланың 23-і жекеменшік компанияларды тартады. Оларға сумен жабдықтау, кәріз, қоқыс жинау, мектепке дайындау, паркинг және тағы басқалары кіреді.

Ұлыбритания МЖӘ келісімдерінің саны бойынша сөзсіз көшбасшы болып табылады, оның экономикасы 2010 жылы Еуропа одағындағы 112 жобаның МЖӘ бойынша 44 жобасын мәмілеге алды. 1990 жылдан 2009 жылға дейінгі кезеңде Ұлыбританияның МЖӘ жобаларының жалпы санындағы үлесі 67,1%-ды құрады, ал олардың құнының 52,5%-ын құрады. Осы кезде жалпы ЕО көлемінде МЖӘ келісімдерінің саны мен құны туралы келесі нәтижелерді Испания- 10,1% және 11,4% көрсетті. Үшінші орында Франция-5,4% және 5,3%. Егер 2010 жылға арналған көрсеткіштер туралы айтатын болсақ, онда МЖӘ шеңберінде Францияда 19 жоба жүзеге асырылды.

Біріккен Корольдік МЖӘ қазіргі заманғы түрінде кез келген дейін пайда болған еуропалық елдердің бірі болып табылады. Ұлыбританиядағы МЖӘ-нің алғашқы жобалары 1981 жылы пайда болды. 1992 жылы мемлекеттік қызметтердің тиімділігін арттыру мақсатында жеке қаржы бастамасы – ПФИ (Private Financial Initiative - PFI) түрінде МЖӘ тұжырымдамасы әзірлененді. Еңбек үкіметінің 1997 жылы келуімен PFI жобаларын енгізу күрт жеделдетілді. Бұл кезіндегі ең табысты жобалар – Вашингтонда, Борнмут қаласындағы қоғамдық кітапханада, Бриджпорт және Дорсет мектептерінде, Суррейдегі медбикелерде, Илестондағы полиция ғимаратының құрылысына, Бирмингемнің солтүстік сақинасында және Кройдон теміржол желісінде қалдықтарды басқарудың кешенді жүйесін жасау болды.

Францияда МЖӘ «Аралас экономикалық қоғамдастықтар» (SEM) және концессиялар шеңберінде дамиды. SEM қызметін реттейтін бірінші заң актілері 60-шы жылдары пайда болды. Франциядағы МЖӘ дамытуда негізгі компонент әлеуметтік компонент бойынша жасалады. Заңға сәйкес, SEM неңберінде мемлекеттік сектор мен жергілікті сектор олардың басым рөлін ойнау үшін үлкен үлеске ие болуы керек. Францияда жұмыс істейтін SEM үш топқа бөлінеді: SEM жер учаскелерін дамыту, SEM қоныс аудару, SEM қызметтері. Франциядағы аралас экономиканың тұрғындары жерді дамыту, құрылыс, тасымалдау, жинау және қайта өңдеу жұмыстарымен айналысады, автотұрақтарды, көрме орталықтарын, сумен жабдықтау және кәріз желіліерін, кабель желіліерін салуды және оларға қызмет көрсетуді жүзеге асырады. Бастапқыда МЖӘ орталық үкімет қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін әзірленген, қазір жергілікті деңгейде 3/4 (75%) жобалар іске асырылуда; МЖӘ қызметін реттеу саланы әділет, денсаулық сақтау, қорғаныс салаларын жүзеге асырады. 2004 жылы «серіктестіктер туралы келісімдер» туралы жалпы заң қабылданды, 2005 жылы Қаржы министрлігінде МЖӘ сараптамалық тобы құрылды.

Германияда МЖӘ белсенді дамуы 2002-2003 жылдары салыстырмалы түрде кеш басталды. Бұл халықаралық тәжірбиені пайдалануға мүмкіндік берді. 2001 жылдың сәуірінде Федералды канцлер «Канцлердің жұмыс тобын» шақырды. 2002 жылғы шілдеде «мемлекеттік жерасты құрылысы кезінде мемлекеттік жеке меншік әріптестік» мәселесі бойынша басқару комитеті құрылды, ол 2003 жылдың қазан айында МЖӘ бойынша федералды сараптамалық қортынды ұсынды. Сол жылдың желтоқсанында Федералдық штаттар құрылысы министрлерінің конференциясы механизмін қолдану туралы негіздемелік шарттар бойынша практикалық ұсыныстар әзірленіп, келісімге қол жеткізілді. 2007 жылдың қыркүйек айында федерацияның бюджет жүйесінде МЖӘ бойынша ұсыныстарды федерация мен жер федерациясының жұмыс комитеті және Қаржы министрлігі жариялаған.

Дамушы елдердегі МЖӘ жобалары қте табысты дамып келеді. Кейбір жағымды үрдістер Шығыс Еуропа елдерінде байқалады, олар өздерінің батыстық көршілернен МЖӘ бағытында жаңадан бастайды. Бұл елдерде МЖӘ жетілудің бастапқы сатысында тұр.

Орта және төмен табысы бар елдер қатарында Латын Америкасы Шығыс Азия мен Тынық мұхиты жағынан кейінгі МЖӘ жобаларының көшбасшысы болып табылады. Сол өңірлер инфрақұрылымыдық жобаларға инвестиция салу тұрғысынан жетекші орын алады.

3 кесте - 1990-2011 жж. Аймақ бойынша МЖӘ жобаларын бөліп көрсету

Аймақтар	Жобалардың саны	Инвестиция көлемі млн. долл.
Латын Америкасы	1533	629 044
Шығыс Азия және Тынық мұхиты	1462	326 128
Оңтүстік Азия	699	297 395
Европа және Орталық Азия	680	253 021
Орталық Африка	400	108 458
Таяу Шығыс және Солтүстік Африка	134	81 458
Барлығы	4908	1 695 177
Ескерту - http://ppi.worldbank.org /дереккөзі[12].		

Посткеңестік кеңістіктегі МЖӘ дамыту шеңберінде Ресейдің тәжірбиесі қызықты, онда МЖӘ құру үрдісі бұрынғысынша дамыған елдердің басында тұр, бірақ жобалар мен инвестиция көлемі жағынан Ресей Федерациясы басқа постсоветтік елдерден, оның ішінде Қазақстаннан әлдеқайда асып түседі.

Ресейде мемлекеттік жеке меншік әріптестік туралы естіген сәтіне дейін Ресейде бизнес пен үкімет белсенді өзара әрекеттесетін жобалар болған. Дүниежүзілік банктің деректері бойынша 1990 жылдан 2000 жылға дейінгі кезеңде Ресейде 264 МЖӘ жобасы іске асырылды.

2005 жылы концессиялық келісімдер туралы заң қабылданды. 2010 жылы тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық саласында концессияларды пайдалануды кеңейтуге бағытталған кезекті түзетулер қабылданды. Қазіргі уақытта муниципалдық деңгейде 200-ден астам концессия тіркелді, олардың бірқатары облыстық, федералды деңгейде. Бюджеттен тыс тарифтік емес көздерден жобалық қаржыландыруды тарту арқылы қаржы жабу федералды концессияға жетті.

Бүкіл мониторинг кезеңінде Дүниежүзілік банктің МЖӘ жобалары бойынша

1995-2011 жылы 334 жобаның 198-і активті түрде жүзеге асырылды. Ал қалған 109 жоба жаңа кәсіпорындар құру түрінде іске асырылды. Дүниежүзілік Банктің статистикасы МЖӘ статистикасының барлық деректерін қамтиды. Ол инвестициялық келісімдер, бірлескен кәсіпорындар сияқты нысандарды ескермейді. Осы нысандарды есепке алатын ресейлік «МЖӘ орталығы» сәйкес көптеген облыстарда келісімдерге және бірлескен кәсіпорындарға артықшылық беріледі. Қазіргі уақытта мемлекеттік және жеке бизнес арасындағы концессиялық негізде белсенді өзара іс-қимыл жасайтын МЖӘ жобалары жобалық құжаттаманы әзірлеу сатысында немесе іске асырудың бірінші кезеңінде, яғни олар «жалғасып жатқан жобалар» ретінде жіктеледі.

Жалпы, МЖӘ жобаларын іске асырудағы шетелдік тәжірибені талдау мемлекеттік-жеке меншік әріптестік бүкіл әлемде табысты дамып келе жатқанын көрсетеді. Дамыған елдерде бұл үдеріс біркелкі болмаса да сәтті

болады.Қазақстан, басқа постсоветтік елдер сияқты, МЖӘ қалыптастыру әлі де дамудың бірінші кезеңінде тұрған елдер тобына жатады. Дегенмен, МЖӘ жобаларын іске асырудың алғашқы тәжірибесі бизнес пен мемлекет арасындағы өзара іс-қимылдың үлкен перспективалары туралы айтады.МЖӘ қолдану аясы әртүрлі. Бұл әлеуметтік-экономикалық сала, инфрақұрылымдық жобалар және инновациялық сала. Қазақстанда индустриялық-инновациялық дамудың негізгі басымдығы ретінде анықталғанына байланысты мемлекет пен кәсіпкерлер МЖӘ-ны инновациялық саламен дамытудың келешегін біріктіреді. Сондықтан инновациялық салада МЖӘ дамыту ерекшеліктері туралы егжей-тегжейлі тоқталу қажет.

Туристік индустрия тікелей жұмыс орындарын жасау және туристік инфрақұрылымды дамытуға шетелдікинвестициялар тартуға мүмкіндіктер береді. Туризм елдің әлеуметтік дамуына кең және тікелей әсерге ие, еңбек дағдыларының дамуына және кәсіби өсуге жағдай жасайды. Мемлекеттің белсенді жәрдем беруімен туристік инфрақұрылымды дамытуда шағын, орта бизнесті және жалпы алғанда кәсіпкерлікті дамыту үшін кең мүмкіндіктер ашылады, бұл тек өңір экономикасының ғана емес, жалпы алғанда ел экономикасының дамуына оң әсерін тигізеді.

Осында мемлекеттік-жеке әріптестікмеханизмі белсенді пайдаланылып отырған тағы бір ел - Египет Араб республикасы.Туризмнен кірістердегі күрт құлдырауең алдымен елдегі шиеленісті саяси ахуалмен байланысты, бұл осы елді туристер мен жергілікті азаматтардың өмірі мен денсаулығына қатер төнуіне байланысты, тартымсыз келу орны жасады. Бірақ, бұл шындықтың МЖӘ механизмінің нәтижелілігін жоққа шығармайтындығын атап өту керек, мұны 2009 жылға дейінгі динамика көрсетіп отыр.

Осы кестелердің деректерінде бұрынырақта атап көрсетілгеніндей, Қазақстанда да туризмнен кірістердің біртіндеп өсуі және бізге туристік мақсаттармен келіп жатқан шетелдіктер санының өсуі байқалуда, алайда, кірістерді салыстырмалы талдау келесі динамиканы көрсетіп отыр:

Салыстыру үшін сондай-ақ келесі көрсеткішті де қарастыруға болады:
- ЖІӨ-ге туризмнің жалпы үлесі (үлес, %):

4 кесте-Туризм саласының елдердің ЖІӨ-не үлесі,%

№	Мемлекеттер	2014	2015	2016	2017	2018
1	Мальдивы	72,2	81,5	86,8	78,7	79,3
<i>4 кестенің жалғасы</i>						
2	Антигуа және Барбуда	61,4	59,4	60,4	58,7	60,5
3	Сейшель аралдары	63,6	58,7	56,8	56,8	58,2
4	Макау	71,8	77,3	70,8	59	57,2
5	Багамы	45	44,2	45	44,8	44,8
6	Кабо Верде	43,6	45,5	43	44,9	44,5

7	Вануату	48,7	53,4	49	47,1	44,5
8	Фиджи	40,6	38,5	39,4	42,1	40,4
9	Барбадос	33,7	34,6	36,1	37,4	39,9
10	Сент-Люсия	35,5	39,3	41,6	42,1	39,6
11	Белиз	34,2	37,2	38,4	38	38,1
12	Доминика	24,8	30,2	35,1	35,6	34,7
13	Исландия	23,4	25,8	27,3	29,5	33,9
14	Сан Томе және Принсипе	13,8	18,2	24,2	29,3	31
15	Ямайка	25,4	26,8	29,6	29,9	30,3
16	Камбоджа	30,4	30,6	31,1	30,6	28,3
17	Грузия	18,4	20,4	20,8	25,2	27,1
18	Мальта	25,6	25,4	26,2	27	26,7
19	Маврикий	25,5	23	23,2	24,4	25,6
20	Сент-Китс және Невис	24,2	25,3	25,6	25,6	25,1
21	Хорватия	20,7	22,2	22,9	23,6	24,7
22	Сент-Висентжәне Гренад	22,8	21,4	20,6	21,4	22,3
Ескерту: [14] әдебиет негізінде автормен құрастырылған						

Бұл рейтингте 2016 жылғы 6,2 % ЖІӨ көрсеткішпен Қазақстанның 129-шы орын алып отырғанын атап өту керек. Солай болса да, бұл көрсеткіштің Қазақстан бойынша динамикасын келесі суреттен көруге болады:

5 кесте - Туризмнің ЖІӨ -ге жалпы үлесі, млрд АҚШ доллары

№	Мемлекеттер	2014	2015	2016	2017	2018
1	Құрама Штаттар	1258,6	1318,5	1384,2	1449	1509,2
2	Қытай	700,8	807,7	910,1	930,5	961,3
3	Германия	375,2	392,9	410,4	450,3	560,7
4	Жапония	418,6	329,8	329,7	301,9	343,2
5	Франция	244,9	269,9	270,6	219,1	221,3
6	Үндістан	167,2	171,5	185,3	194,7	208,9
5 кестенің жалғасы						
7	Италия	215	226,2	231,6	200,3	207,6
8	Океания	208	201,9	197,5	175,4	182,8
9	Испания	183,5	188,7	194,2	169,3	177,2
10	Мексика	170,3	189,1	194,9	180,3	165,9
11	Бразилия	195,7	193,7	198,9	149,6	152,2
12	Австралия	168,4	160,5	152,8	131,7	136,2
13	Канада	113,2	114	110,3	95,9	96,3

14	Түркия	96,6	106,6	110	98,3	88
15	Таиланд	64,8	74,2	69,2	76,1	82,5
16	Сауд Арабиясы	56,1	56,5	57,3	61,8	65,2
17	Ресей Федерациясы	105,6	108,9	99,7	65,7	62,6
18	Филиппин	36,3	41	47,2	56,7	60,1
19	Швейцария	61,1	62,4	64,7	61,7	60,1
20	Гонконг	52	58,2	59,7	57,8	53,7
Ескерту: [14] әдебиет негізінде автормен құрастырылған						

Бұл динамиканың елдің ЖІӨ-дегі туризмнің үлесін көрсететіндігін атап өту керек, алайда, егерақша түсімдерінің динамикасын қарайтын болсақ, онда елдердің рейтингі өзгеше болады және бұл рейтингте Қазақстан 66-шы орын алады.

2ҚР-дағы туристік қызметтерді дамытудағы экономикалық талдау

2.1 ҚР туризмінің даму динамикасы

Көптеген шетелдік туристердің Қазақстанға келіп, алған әсерлерінен алданған болып қалатындығын атап өту керек. Бұл факт Қазақстанға келетін

туристердің статистикасымен растала алады. 2013 жылы бұл көрсеткіш 6,8 млн турист құраған болса, 2014 жылы бұл көрсеткіш азайып, 6,3 млн турист құрады.

6 кестеде келтірілген деректерге сәйкес, Қазақстанда туристер санының жылдан жылға өсіп отырғандығын, алайда Алматы облысы бойынша қазіргі уақытқа динамиканы бөліп көрсету қиын екендігін айта кету керек. Оның үстіне, қуатты туристік-рекреациялық әлеуетке ие бола отырып, Алматы облысы Қазақстан Республикасының қалған өңірлерінен артта қалып отыр. 2016 жылы, динамикадағы салыстырмалы тәуір көрсеткішке қарамастан, Алматы облысы Қазақстан Республикасына шетелдік келушілердің тек 0,3%-ын ғана қабылдаған[13].

6 кесте - ҚР-дағы елге келушілер туризмінің динамикасы

	2013 ж.	2014 ж.	2015ж.	2016 ж.	2017 ж.	2018 ж.
Қазақстан Республикасы	584303	519222	586038	679018	692213	722515
Ақмола	2850	3616	9260	13678	8025	12609
Ақтөбе	8979	9327	8520	10061	9411	10323
Алматы	1013	1342	1065	748	735	1914
Атырау	138713	110362	122074	99688	70672	58060
Батыс Қазақстан	11491	7698	13241	11813	15178	14085
Жамбыл	2052	1155	1290	1905	1984	2545
Қарағанды	15319	13691	15918	17832	14952	17509
Қостанай	5358	5947	6820	7516	8425	12111
Қызылорда	1576	1450	1262	1754	1742	2939
Маңғыстау	43833	32835	29162	29870	47840	28114
Оңтүстік Қазақстан	7160	8012	14638	10750	11650	13045
Павлодар	3482	8082	7835	7122	11399	8565
Солтүстік Қазақстан	3686	3982	3145	3459	3442	5058
Шығыс Қазақстан	19588	18317	18846	19279	20587	22463
Астана қ.	119734	103305	109952	155327	164777	205188
Алматы қ.	199469	190101	223010	288216	301394	307987
Ескерту: [14] әдебиет негізінде автормен құрастырылған						

6 кестенің мәліметтері Қазақстан мейманханаларының нашар толығындығын куәлендіріп отыр, тұру құны шамалы соманы, орташа алғанда 5 000 теңгені құрап отырған кезде, мейманханаларының орташа толығышылығы шамамен 20% құрап отыр. Онымен қоймай, шетелдік азаматтар келушілердің жалпы санынан әрі кеткенде 8% құрайды, бұл да Қазақстанда туристік саланың нашар дамығандығын білдіріп отыр.

7 кесте - Орналастыруорындарының толушылығы

	Орналасу орындарының саны, бірліктер	Қызмет көрсетілген келушілердің саны, адам		Нөмірлер саны, бірлік	Толушылығы, %		Ұсынылған кереует-тәулік, кереует-тәулік	Кереует-тәуліктің орташа бағасы, теңге
		резидент еместер	резиденттер		Кереует орын	Нөмірлер		
ҚР	1256	119669	1545884	22202	20,7	22,1	2804078	5598
Ақмола	123	4095	103919	2287	11,3	13,8	200562	5127
Ақтөбе	43	3362	28322	673	17,6	18,6	72969	4865
Алматы	152	351	194829	2668	20,7	18,9	301964	5103
Атырау	39	2876	21211	676	22,0	23,5	87696	6886
БҚО	24	7482	37762	686	35,6	41,2	147944	6435
Жамбыл	114	1678	79800	1410	17,3	18,2	131823	4976
Қарағанды	98	7059	103049	1774	17,8	20,7	205547	6016
Қостанай	83	5392	117440	1218	20,6	26,2	167064	3483
Қызылорда	58	1059	30080	655	18,7	18,2	73781	5968
Маңғыстау	38	7104	31676	739	27,3	18,0	84306	7376
ОҚО	87	7652	87695	1538	16,3	17,6	150490	5597
Павлодар	41	8347	46296	729	24,0	25,0	108250	6247
СҚО	43	2154	29375	371	26,7	32,0	63471	4304
ШҚО	144	10725	184924	2164	26,3	32,7	371102	4027
Астана қаласы	102	23016	293330	2116	28,7	22,6	422094	9272
Алматы қаласы	67	27317	156176	2498	18,1	20,9	215015	6964
Ескерту: [14] әдебиет негізінде автормен құрастырылған								

Мейманханалар бойынша статистикалық шолулардың деректеріне сәйкес, толушылықтың ең жоғары деңгейі 5* санатты мейманханаларда (43,7%), ең төмен деңгейі 1* санатты мейманханаларда (29,8%) болған. Өзге орналастыру орындарында бұл көрсеткіш 11,4 % құрады.

Мейманхана қызметтерінің деңгейі жоғары орналастыру орындарындағы тұрудың бағалары, әлемнің жетекші туристік дестинацияларындағы осыған ұқсас мейманханалардағыға қарағанда анағұрлым жоғарырақ. Астана және Алматы қалаларындағы 5* санатты 5 халықаралық брендтік мейманханадағы нөмірдің құны Еуропадағыдан 2-3 есе жоғары. Басқа орналастыру орындарындағы - пансионаттардағы, туристік базалардағы, баспаналардағы, кемпингтердегі, сырттан келушілерге арналған жатақханалардағы және басқалардағы бағалар анағұрлым төменірек.

Көтеріңкі бағалар орналастыру орындарының айтарлықтай төмен толушылығымен, бәсекелес ортаның болмауымен және бизнес-туристерге қатты тәуелділікпен байланысты болып отыр. Мейманхана қызметтерін қоса, ұсынылатын туристік қызметтер шектеулі сервистпен көрсетіледі және нашар реттелетін болып табылады.

8 кесте - Орналастыру орындарында қызмет көрсетілген келушілердің саны (адам)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ҚР	2845832	3026227	3307752	3804447	3802225	4217782
Ақмола	162790	178079	249449	251941	226190	300439
Ақтөбе	87879	80336	84258	85017	83589	84744
Алматы	135598	110504	116542	196718	264819	435239
Атырау	213579	209714	232283	189165	211756	200003
БҚО	52882	49656	71032	72930	94461	86868
Жамбыл	63603	70617	86428	97076	93669	90776
Қарағанды	222384	212656	214983	260918	258915	241260
Қостанай	124014	153658	181836	186217	161259	146590
Қызылорда	30251	31857	38685	41487	39373	49485
Маңғыстау	146633	177452	176298	174486	176068	192081
ОҚО	80990	101877	117785	133306	144560	198515
Павлодар	102488	97285	94174	105544	110456	114057
СҚО	52049	68699	65196	64523	68213	91016
ШҚО	355613	375410	387030	453063	424336	460878
Астана қ.	512825	556630	608317	730813	722832	732764
Алматы қ.	502254	551797	583456	761243	721729	793067
Ескерту: [14] әдебиет негізінде автормен құрастырылған						

8 кестенің деректеріне сәйкес, Алматы облысында орналастыру орындарына келушілердің саны соңғы жылдары күрт өскен және өсімнің орташа қарқыны 56% құрайды. Қазақстанның оңтүстік облыстары үшін

(Оңтүстік Қазақстан облысы, Алматы қаласы) өсімнің жоғары қарқындары тән болып отырғандығын, дәл сол кезде Қазақстанның қалған облыстары үшін динамиканың шамалы болып қалып отырғандығын атап өту керек.

Қазақстан аумағында туризмді дамыту стратегиясының аясында 5 туристік кластер, ал атап айтқанда: Астана, Алматы, Шығыс Қазақстан, Оңтүстік Қазақстан және Батыс Қазақстан туристік кластерін құру ұсынылады. Алматы кластері - бұл Алматы қаласын және Алматы облысының бір бөлігін қосатын кластер.

9кесте- ЭКСПО -2017 өткен кезде Астана қ. жақын жатқан облыстарға және елді мекендерге келгендер саны. (адам)

	Ақмолаоблысы	олардың ішінен Бурабай кенті	Қарағанды облысы	Басқалары
1	2	3	4	5
ҚР	4492	3803	362	105
Ақмола	301	192	20	4
Ақтөбе	196	195	-	-
Алматы	217	185	78	5
Атырау	239	141	5	-
БҚО	185	154	14	1
Жамбыл	187	187	13	-
Қарағанды	147	97	72	1
Қостанай	156	121	34	10
Қызылорда	133	57	15	2
Маңғыстау	169	148	4	2
ОҚО	181	167	36	8
Павлодар	104	26	28	17
СҚО	121	105	24	55
ШҚО	306	297	19	-
Астана қаласы	1000	1000	-	-
Алматы қаласы	850	731	-	-
Ескерту: [10] әдебиет негізінде авторлармен құрастырылған				

9 кестенің мәліметтері Қазақстанда туризмнің дамуының жақсы келешектері бар екендігін куәлендіріп отыр. Мәселен, Астана қаласында өткен ЭКСПО 2017 келушілердің 85%-ы Бурабай курорттық кентіне баруды, келушілердің 8%-ы Қарағанды облысын туристік жүріп өтуді жоспарлаған екен, сұрау салудың бүкіл Қазақстан бойынша жүргізілгендігін ескере отырып, бұл ішкі туризмнің дамуының үлкен келешектерін куәлендіруі мүмкін.

Қазіргі таңда туристік қызметтің құрылымында ішкі туризм 44,4%, елге келушілер туризмі - 2,3%, сыртқа шығу туризмі - 53,3% құрап отыр. 2014 жылы

елге келуші туристер ағынын келудің мақсаттары бойынша талдау, резидент еместердің 97%-ының Қазақстанға іскерлік және кәсіби мақсаттармен келетіндігін көрсетті және туристердің 3%-ы ғана Қазақстанға дем алу және рекреация мақсатымен келгендігін көрсеткен.

Бұл көрсеткіштер қазіргі таңда Қазақстанның шетелдіктер үшін де, қазақстандықтардың өздерінің көпшілік бөлігі үшін де басым және тартымды демалыс орны болып табылмайтындығын куәландырып отыр, бұл елдің қуатты табиғи, мәдени, рекреациялық әлеуетінің пайдаланылмай отырғандығын білдіреді.

2.2 Алматы облысындағы туристік қызметтің дамуы (Алакөл мысалында)

Алматы облысы өзінің табиғи климаттық жағдайларымен, сондай-ақ туристік рекреациялық нысандары бойынша өте жақсы орындардың бірі болып саналады. Мұны жер бедерінің үлкен алуан түрлілігі куәлендіріп отыр: облыстың солтүстік бөлігі Балхаш көліне әлсіз еңкейген және Іле өзенінің ежелгі арналарымен тілімделген жартылай шөл жазықтық болып келетіні мәлім. Оңтүстік пен шығысында Іле Алатауы және Жоңғар Алатауы тау жоталары, Тянь-Шань тау жүйесі созылып жатыр. Олардың біртіндеп төмендеген жерлері түйіскен жерде Іле өзенінің ортаңғы арнасы орналасқан. Баурайлардың өзінде Іле өзенінің тармақтарының: Шарын, Шелек, Алматы, Күрті және тағы сол сияқты өзендерінің шығарылу конустары мол. Тау етегіндегі аудандарға далалық өсімдіктер тән, тауға көтерілген сайын жапырақты, ормандарды қалқанжапырақты, ормандар алмастырады, олар кейіннен альпілік шалғындарға көшеді. Фаунасы сан көптеген биологиялық түрлермен көрсетілген, сүтқоректілердің 24 түрі, құстардың 35 түрі, бауырмен жорғалаушылардың және балықтардың 4 түрі ерекше қорғалуға тиіс әрі Қазақстан Республикасының Қызыл Кітабына енгізілген.

Алматы облысының табиғи жағдайы 5 климаттық аймақты, шөлден бастап мәңгілік қарға дейінгі аймақты қосады. Климаттық күрт континенталды, қаңтардың орташа температурасы жазық бөлігінде -15°C және тау етегінде $-6-8^{\circ}\text{C}$. Шілденің орташа температурасы тиісінше $+16^{\circ}\text{C}$ және $+24-25^{\circ}\text{C}$. Жауын шашынның жылдық мөлшері жазықтарда 300мм, тау етегінде және тауларда жылына 500-700мм бастап 1000мм дейін болады. Тау етегіндегі белдікте климат жұмсағырақ, жауын-шашын мөлшері 500-600мм дейін. Тауларда тік белдіктік айқын көрінеді. Солтүстігі мен солтүстік-батысы жер бетіндегі ағыстан айырылған десе болады, мұндағы жалғыз өзен-қатты дамыған батпақтанған аңғар құрайтын және Балхаш көлінің батыс бөлігіне келіп құятын Іле болып табылады. Оңтүстік, тау етегіндегі бөлігінде өзен торабы салыстырмалы жиі, өзендердің көпшілігі (Күрті, Қаскелең, Талғар, Есік, Түрген, Шелек, Шарын және т.б.) бастауын таулардан алады және әдетте Іле өзеніне дейін жетпейді. Өзендер құмдарда ізінен айырылады немесе суландыруға бөліп алынады. Тауларда ұсақ тұщы көлдер көп. Осылайша, облыстың табиғи

жағдайларының алуан түрлілігі және қолайлы климаты туристер қабылдау үшін кең мүмкіндіктерді қамтамасыз етеді.

Текелі қаласытанымдық демалыс және саяхаттар үшін туристік тартымды орын болып табылады, республиканың бір де бір облысында сақ, түркі қорғандарының, жартастағы суреттердің осыншама шоғырланып, жинақталуы жоқ. Облыс аумағы арқылы Орталық Азия халықтарының көшпенді және отырықшы-егін шаруашылық мәдениеттерінің өзара әрекеттесуінің тереңде жатқан үрдістерін көрсететін, тарих, археология, сәулет өнері, қала құрылысы және тасқа салынған өнер ескерткіштерінің бірегей кешені болып келетін, Ұлы Жібек жолының далалық сақ жолы деп аталатын бөлігі өтеді[15].

Алакөл көлі Қазақстанның ішкі су айдындары арасында көлемі жағынан екінші және республиканың ағынсыз көлдері арасында жалғыз терең болып табылады. Көлге 15-тен аса өзен құйылады, оның ішінде негізгілері Үржар, Қатынсу, Емелкуйса, Ырғайты, Жаманты, Жаманөткел, Тасты өзендері. Сасықкөл, Ұялы және Жалаңашкөл көлдерімен және басқада ұсақ көлдермен бірге Алакөл жүйесін құрайды. Көлдің ауданы аралдармен бірге 2696 км², су көлемі 58,56 текше метр км, ұзындығы 104 км, ені 52 км, орташа тереңдігі 54 м, жағалау жиегінің ұзындығы 348 км. Осыдан көп жыл бұрын Алакөл деп аталатын су тостағандарының жанынан атақты Ұлы Жібек жолы өткендігі белгілі. Заманауи медециналық зерртеулер көл суының сапасын растайды. Таза дала ауасы, тұзды су, ыстық вулканикалық малтатас, құрамында кремнийдің жоғары мөлшері бар - бұл табиғат сиының бірігей үйлесімі тері, буындар, әйелдер және ерлер мәселелерінде, балалар мен ересектерде иммунитеттің төмендеуі кезінде күшті сауықтыру және алдын алу әсерін береді.

Жазда су өте жолы орташа жазғы температура +26 градус. Құрамы бойынша хлоридті-натрийлі және хлоридті-сульфатты-натрийлі су. Алакөл көлінің суларында фтор мен бромның жоғары мөлшері бар. Көлдің ерекше ерекшелігі оның солтүстік-шығыс бөлігі суы емдік болып табылатын жер асты тұзды су көздерін қоректендіреді, ал оңтүстігінің суы тұщы болып табылады. Алакөл көлінің ең бірегей байлығы буындардың, радикулиттердің, тері ауруларын емдеуге, жарақаттан кейінгі қалпына келтіруде қолданылатын емдік балшық бар. Құрамы бойынша ол теңізге жақын және емдік қасиеттері бар. Көлдің орталық бөлігінде үш аралдан тұратын архипелаг орналасқан, онда 1998 жылы түрлі флора мен фаунамен бірегей Алакөл мемлекеттік қорығы құрылды. Жыл сайын көл жағасында жүз мыңана астам адам демалады. Қазіргі уақытта Алакөл көлінің жағалауында Әйгерім, Дорожник, Алакөл, Әсем, Барлық Арасан және тағы басқа 60-тан астам демалыс үйлері мен базалары жұмыс істейді. [16]

Атап айтсақ , Алакөл демалыс аймағының жол құрылысына өткен жылдарда 1 млрд. 109.1 млн.теңге жұмсалды. Ал Үшарал қаласындағы аэропорт құрылысын аяқтауға 723 млн. теңге қаражат жұмсалды. Туризм саласын дамыту мақсатында 4күн теміржол қатынасымен 4000 адам және 10 автобус 500 ткрис т қатынаса, Үшарал қаласындағы бір ауысымда 50 жолаушыға қызмет көрсететін аэропорт қолданысқа беріліп, қазіргі уақытта екі

бағыт Талдықорған-Үшарал және Астана-Үшарал бағыттары бойынша қызмет көрсетеді. "Қазақстан Темір жолы" акционерлік қоғамы арқылы 201 млн. теңгеге Ақши ауылының темір жол вокзалының құрылысы жүргізіліп, пайдалануға берілді. Осы жұмыстар нәтижесінде 2017 жылы 1543 млн. теңгеге 19 туристік нысан кіріске алынды. Және көл жағалауында 702,9 мың адам демалып, 3032,8 млн. теңгенің ақылы туристік-сауықтыру қызметі көрсетілді.

Бұл демалыс орындарынан бөлек облыс аумағында, яғни Ақсу ауданында Қапал-Арасан демалыс орны бар. Қапал-Арасан Жоңғар Алатауының солтүстік беткейінде, Бүйен өзенінің жағасында Талдықорған қаласынан 110 шақырым қашықтықта теңіз деңгейінен 975 метр биіктікте орналасқан курорт. Бұл Қазақстандағы алғашқы курорт. Ол XIX ғасырдың соңында 1886 жылы ашылды.

Курорт пен Қапал-Арасан шипажайының басты емдік факторлары натрий-сульфаты-хлориді, азот және кремний қышқылы бар минералды көздер. Минералды су ванна мен душ қабылдау үшін демалушылар пайдаланады. Қапал-Арасан курорты емдік көздер аумағында, жасыл саябақтың жүрегінде, көптеген теректер мен қарағайларға жақын орналасқан. Осы жерден Жоңғар Алатауының қар жоталары мен шыңдарына ерекше көрініс ашылады. Қапал-Арасан шипажайының минералды көздері азотермиялық болып табылады. Барлық көрсеткіштер бойынша: температуралық және химиялық бұл көздер ерекше пайдалы болып келеді. Қапал-Арасан көздері ревматизмнен, метоболизмнен, қан тамырлары мәселелінен, гинекологиялық аурулардан зардап шегетін адамдар үшін емдік болып саналады. Бұл тау бөктеріндегі климатты, Солтүстік Жетісудың керемет табиғатын және бірегей минералды көзін біріктіретін тамаша заманауи курорт[16].

3 Туристтік қызметтерді дамытуда МЖӘ моделі

3.1 Мемлекеттік жеке меншік серіктестік моделі

Мемлекеттік жеке меншік әріптестік қазіргі заманғы жаһандық экономикалық кеңістікте өзінің көрінісінің әртүрлі нысандарында және меншік қатынастарының базалық модельдерінің, сипаттамаларының, тәсілдерінің жиынтығымен сипатталатын өндірістік-шаруашылық қызметтің әртүрлі салаларында іске асырылады.

Қазіргі экономикалық әдебиетте мемлекеттік жеке меншік әріптестік нысандары мен модельдерінің әртүрлі жіктемелері қолданылады. Жобаны іске асыру процесінде мүлікті пайдалануға мемлекеттің қатысу белгісіне сәйкес мемлекеттік жеке меншік әріптестіктің мынадай нысандары бөлінеді:

1. Кәсіпорынды немесе мүліктік кешенді инвестициялық және әлеуметтік міндеттемелермен одан әрі дамыту үшін жекешелендіру.
2. Қолданыстағы кәсіпорын немесе мүліктік кешен базасында жарғылық капитал мен басқаруға мемлекет қатысатын жаңа кәсіпорын құру, тараптардың бірінің жарғылық капиталға кіруі.
3. Инфрақұрылымдық мүліктік кешен концессиясы.
4. Кәсіпорынды немесе инфрақұрылым кешенін сенімгерлік басқаруға беру.
5. Жекешелендіру құқығымен немесе онсыз инвестициялық-әлеуметтік міндеттемелері бар бизнесті дамыту үшін мүліктік кешенді жалдау(ұзақ мерзімді).
6. Жұмыстарды орындау немесе қызметтер көрсету, тауарларды мемлекеттік келісім-шарт бойынша жеткізу.
7. Кәсіпорынды немесе мүліктік кешенді деприватизациялау[17].

Мүлікті мемлекеттендіру дәрежесі және кірістерге билік ету қағидаттары бойынша мемлекеттік жеке меншік әріптестіктің мынадай сипаттамасы пайдаланылады:

1. Сервистік келісім-шарттар - 1-3 жыл бойы пайдаланылады, жеке әріптес жұмыстарды орындағаны, қызметтер көрсеткені және техникалық көмек көрсеткені үшін мемлекеттен сыйақы алады.
2. Басқарушы келісім-шарттар (3-8 жыл) - бұл қызмет көрсетуге, сенімгерлік басқаруға арналған мемлекеттік келісім-шарттар. Осы келісімшарттарды іске асыру нәтижесінде бизнес-құрылым мемлекет тарапынан кепілдендірілген сыйақымен қамтамасыз етіледі.
3. Қаржылық келісімшарттар (3-5; 5-10) -коммерциялық банктер арқылы кредиттер бойынша мемлекеттің кепілдіктер беруі, пойыздарды субсидиялау,

жеңілдікті кредиттер мен лизингтер беру. Бұл келісім-шарттар әлеуметтік маңызы бар жобаларға қолданылады.

4. Концессиялық келісімдер (15-30 жыл) - бұл концессиялық келісім бойынша мемлекетке төленетін аударымдарды қоспағанда, бизнес құрылымдардың жобаны іске асырудан кірістер алуын көздейтін келісімдер. Концессионердің негізгі функцияларына мыналар жатады: жөндеу жұмыстары, техникалық қызмет көрсету, жоба шеңберінде объектіні басқару, сондай-ақ әртүрлі инвестициялар[18].

Жіктеуді жүзеге асыра отырып және мемлекеттік жеке меншік әріптестіктің үлгі нысандары мен модельдерін белгілей отырып, бұл бизнес-құрылымдар мен мемлекет арасындағы өзара іс-қимыл және қарым-қатынастар құру құралдарын қолдану саласына ретке келтірілетіндігін атап өту қажет. Сонымен қатар, жіктеме жобаларды жүзеге асыру процесінде осы қатынастардың әрбір тарабының рөлі мен орнын анықтауға, сондай-ақ мемлекеттік жеке меншік әріптестік қатынастары бойынша заңнамалық базадағы негізгі сәйкессіздіктерді анықтауға мүмкіндік береді [19].

Келесі, экономикалық әдебиетте пайдаланылатын жіктеу ірі инфрақұрылымдық жобаларды іске асыру және тәуекелдерді бөлу тәсілі бойынша модельдерді бөледі:

1. "Мемлекеттік тапсырыс" бірінші моделі жобаны іске асырудың барлық сатысында (жобалау, салу, пайдалану, ұстау, қаржыландыру) мемлекеттік сектордың тәуекелдерін көздейді.

2. Тәуекелдер былайша бөлінетін екінші модель "жобалау және құрылыс" моделі: жобаны іске асырудың бастапқы сатыларында тәуекелдер бизнес-құрылымға ие болады, ал келесі үшінші кезеңде тәуекелдер мемлекетке өтеді.

3. "Жобалау, салу және пайдалану үшінші" моделі шеңберінде мемлекет тәуекелдерді тек қаржыландыру сатысында ғана көтереді, тәуекелдердің басым бөлігі бизнес-құрылымдарға келеді.

4. Концессиялық схемалардың негізгі моделі болып табылатын "қаржыландыру, салу, пайдалану" деген төртінші модель мемлекеттік тәуекелдерді көздемейді, барлық жауапкершілік жеке секторда болады.

Экономикалық тиімді басқарудың ажырамас шарты бизнес пен мемлекеттің сындарлы өзара іс-қимыл болып табылады. Бұл өзара іс-қимылдың сипаты, әдістер мен нақты нысандары әр түрлі елдердегі нарықтық қатынастардың ерекшеліктеріне байланысты айтарлықтай даралануы мүмкін. Соңғы онжылдықта бірқатар дамыған және дамушы елдердің экономикасында мемлекеттік жеке меншік әріптестік деп аталатын бизнес пен мемлекеттің өзара іс-қимылының мүлдем ерекше сапасы белсенді қалыптасып келеді. Мұндай әріптестікті қолдану нысандарының, тетіктерінің және салаларының әртүрлілігі оны ұзақ мерзімді бәрқатар міндеттерді шешу үшін әмбебап тетікке айналдырды. Бұл міндеттер экономика мен технологиялардың түрлі салаларына: инфрақұрылымды құру мен дамытудан бастап жаңа перспективалы технологиялар мен қызмет түрлерін әзірлеу мен бейімдеуге дейін қолданылады.

Мемлекеттік жеке меншік әріптестік идеясының негізін қалаушылардың бірі- Дж.М. Кейнс. XX ғасырда нарықтық дамудың батыс экономикалық теориясы неоклассикалық бағыттың дамуымен сипатталады[20].

Қазіргі уақытта мемлекеттік жеке меншік әріптестік нарықтық экономиканың қалыпты дамуы мен жұмыс істеуінің маңызды шарты болып табылады. Бұл МЖӘ тетіктерін белсенді пайдаланатын дамыған және дамушы елдердің тәжірбиесімен расталады. Бір жағынан, МЖӘ бизнес модельдерді мемлекеттік салаға біріктіруге мүмкіндік береді.

Теориялық әдіснамалық әлеуетті ғылыми ұғыну едәуір дәрежеде көпжақты бағалаумен және экономикалық даму модельдерін жүйелеумен байланысты. Бұл ретте Қазақстан қалыптасқан өркениеттер жүйесіне кіретінін ескеру қажет. Олардың дамуы жаһандық өзгерістерге сай жүзеге асырылады. Қазіргі жағдайда жаһандануды күшейту процесі жалпы жүйенің барлық құрауыштарына тікелей әсер етеді және кеңістікті уақыттылы сипаттамалары бар. Бұл біздің еліміз, оның экономикалық мазмұны жалпы әөркениеттік өзгерістердің бір бөлігі болып табылады деген пікірге негіз болды. Өркениеттер дамуының қазіргі кезеңінің негізгі сипаттамасы жаһандық тұрақсыздық болғандықтан, сондай-ақ Қазақстан экономикасының тұрақсыздығы салдарын еңсеру мүмкіндіктері туралы түсінік жасауға көмектеседі.

Экономикалық динамиканың қазіргі кезеңі бірегей ерекшелікпен сипатталады, ол өркениеттік өзгерістердің орта мерзімді, ұзақ мерзімді және мыңжылдық циклдарының дағдарыстық фазаларының жағдайынан туындаған. Мұндай ерекшелік экономикалық жағдайдың шиеленіскендігін куәландырады. Экономикалық дағдарыстардың пайда болу мүмкіндігін боджауға, демек, қандайда бір шамада жалпы өркениеттік динамиканың теріс фазаларын өтудің ауыртпалықсыз әдістерін қамтамасыз ететін және олардың мерзімдерін біршама қысып, кеңістікті қамтуды шектейтін негіздерді дайындауға және әзірлеуге мүмкіндік береді[21].

Қазіргі жағдайда жалпы және жалпы циклдік табиғаты бар өркениетті даму серпіні дамыған әлемде әрекет ететін бесінші технологиялық тәртіптің төмендеу сатысымен сәйкес келеді.

Әрине, қазіргі кезеңде дайындық алғышарттарын қалыптастыру және келесі алтыншы технологиялық тәртіпке табысты көшу қажеттілігі туындайды. Бұл ретте, оның нәтижелілігі параметрлерінің төмендеуін көрсететін белгіленген сатыға қарамастан, бұл кезең тұрақсыз жағдаймен қатар барлық қазіргі өркениеттерді қамтитын экономикалық жүйенің дағдарысқа әкелетін ахуалдың шиеленісуімен қатар жүреді. Демек, осы уақыт кезеңінде кез келген теріс көріністер өсіп, жалпыға бірдей қайтарымызсыз сипатқа ие болуы мүмкін.

Әлемдік экономикалық өзара іс-қимылдың дамушы серіктестері үшін жаһандық тұрақсыздық жағдайында дамыған елдер қатарына жататын қатысушылардан тиісті артта қалу өсуде. Мұндай жағдайда бола отырып, әлемдік шаруашылық үдерістерінің барлық қатысушылары қолда бар резервтерді осы артта қалушылықтарды еңсеруге және экономикалық кеңістікте тепе-теңдік негізде жұмыс істеуге қабілетті дамыған және бәсекеге

қабілетті жүйелерді құруға емес, ауыр жағдайдан аз шығынмен шығу мүмкіндігін қамтамасыз етуге мәжбүр. Нәтижесінде экономикалық қатынастардың дамыған және қалған қатысушыларының арасындағы алшақтық ұлғаюда, бұл алтыншы технологиялық тәртіпке көшу әлеуетін жинақтайтын шетелдік өндірушілердің әлемдік және ішкі нарықтарда басым болу жағдайында үшінші-төртінші технологиялық қалауларды дамыту сатыларында тұрған базалық салалар өнімдерін отандық өндірушілердің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға мүмкіндік бермейді.

Дамыған экономикалық жүйелерде негізгі капиталдың шоғырлануы және дамушы экономикалық жүйелерде қаражаттың жетіспеушілігі базистік инновацияларды ірі ауқымды игеру және алтыншы технологиялық тәртіпке сәйкес келетін жаңа сапаға көшу мүмкіндіктерін тежейді және шектейді. Сонымен қатар, инвестициялық жоспарда бай жүйелер қаржы секторы болып табылатын экономиканың салыстырмалы жаман емес виртуалды секторында капиталдан өз дивиденттерін алуға бағытталған. Елеулі инвестициялық аңындар нақты капиталды одан әрі дамытуға емес, оның сапалы өзгеруін қамтамасыз етеді, ал алыпсатарлық операциялар ауқымының өсуімен байланысты виртуалды қаржылық қатынастар саласын қолдауға және кеңейтуге бағытталады. Мұндай операциялар инвесторларға айтарлықтай және кейде негізсіз нақты өніммен пайда алуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл іс-әрекеттер қаржылық капитал экономиканың нақты секторы капиталдың және онда құрылатын өнімнің ауқымынан едәуір дәрежеде асып түсетін үлкен мөлшерге дейін өсетін тұрақсыздық ахуалын айдауға қызмет етеді.

Мұның бәрі тепе-теңдік пен тұрақтылықтың орнықты негіздерін бұзады, өйткені экономикалық жүйелердің қалыптасқан пропорциясы мен арақатынасы бұзылады, бұл деструктивті өзгерістерге (инфляциялық өсуге, бағалардың ретсіз ауытқуына) әкеледі. Осылайша экономикалық динамикаға теріс әсер ететін жағдайлар қалыптасады және капиталдың құйылу процестері күшейтіледі.

Өркениетті даму серпіні, әрине қалыптасқан экономикалық пропорциялар мен арақатынастың өзгеруін болжайды. Бірақ түбегейлі сындыру мен күйзелістерге байланысты революциялық түрлендірумен қатар жүйелердің циклдік қозғалыстың барлық алдыңғы кезеңі ішінде жинақталған әлеуеттің оң жақтарын сақтай отырып, құсас нәтижелер беретін эволюциялық трансформация жақсырақ болады. Мұндай трансформация теріс, хоатикалық тербелістерді мөлшерлеумен, стихиялық процестердің кешігуімен және олардың ықпалға келмейтін масштабтарға дейін өсуімен реттеушілік әсерге негізделеді. Өркениет динамикасының трансформациялық үдерістерінің объективтілігі мен заңдылықтарын ұғыну тізбекті қайта құрулардың сөзсіз қажеттілігінің сипатын береді, бұл ретте әлемдік өркениеттермен жинақталған әлеуетті жоғалтпай, бір мезгілдік және жойқын революциялық қайта құруларды болдырмауға мүмкіндік береді.

Әр түрлі экономикалық жүйелердің нарықтық өзара іс-қимылының негізгі белгісі ұлттық нарықтардың көпшілігі кіретін жаһандық нарықтық кеңістікті

қалыптастыру болып табылады. Жаһандық нарық және ондағы әрбір қатысушының орны әлемдік шаруашылық қатынастардағы ұлттық экономикалық жүйеледің жаңдайын анықтайды. Жаһандану үдерістерінің күшеюіне қарай құрылатын өнімнің құндық сипаттамаларының және ол нарықта сатылатын оның әлемдік бағаларының айтарлықтай айырмашылығы артады.

Әр түрлі экономикалық жүйелердің нарықтық өзара іс-қимылының негізгі белгісі ұлттық нарықтардың көпшілігі кіретін жаһандық нарықтық кеңістікті қалыптастыру болып табылады. Жаһандық нарық және ондағы әрбір қатысушының орны әлемдік шаруашылық қатынастарындағы ұлттық экономикалық жүйелердің жағдайын анықтайды. Жаһандану үдерістерінің күшеюіне қарай құрылатын өнімнің құндық сипаттамаларының және ол нарықта сатылатын оның әлемдік бағаларының айтарлықтай айырмашылығы артады. Өз кезегінде бұл қазіргі уақытқа дейін бірте бірте қалыптасқан негізгі капиталға, инновацияларға, жаңа техника мен технологияларға инвестициялардың тиімділігін бағалау критерийлері пайдалануға жарамсыз болуына алып келеді және сол арқылы өркениеттің болашақ даму нұсқаларын анықтау, технологиялық салаларды ауыстыру кезінде шаруашылық артықшылықтардың дұрыс бағдарлары жойылады.

Нарықтық қатынастардың пайда болуының аса алыстағы ретроспективасына тереңдемей, қазіргі жағдайда да үлкен қызығушылық тудыратын теориялық істерге жүгінеміз. 10-кесте

10-кесте. Нарықтық экономикалық жүйелердің тепе-теңдік модельдері

1	2	3
Модель типтері	Бағыт өкілдері	Экономикалық жүйелердің тепе-теңдігін қамтамасыз етудің негізгі ережелері.
Экономикалық либерализм моделі	Адам Смит	Табиғи еркіндік жүйесі қоғамдық және жеке мүдделердің тепе-теңдігінің нарықтық тетігі ретінде қарастырылады

Кейнсиандық модельі	Джон Кейнс Мейнард	Нарықтық өзін-өзі басқару абсолюттелмейді және қоғамдық жеке мүдделердің тепе-теңдігіне қол жеткізу үшін сыртқы әсерді және араласуды реттеу қажеттілігі көрсетіледі
Радикалды либерализм модельі <i>10 кестенің жалғасы</i>	М. Фридмен	Мемлекеттің басқаруға қатысу шекараларының белгісіздігі туралы ереже ұсынылады
Либералды емес модельі	Людовиг Эрхард	Нарықтық өзін-өзі басқару монополияландыруға алып келді және мүдделер қағамнан басым бола бастады. Мемлекеттік басқару қоғамдық жіне жеке мүдделердің тепе-теңдігін қамтамасыз етуге арналған
Ордолибералдық модельі	В. Ойкен, Б. Беем, В. Ренке, А. Рюстов, Л. Микш.	Мемлекет белгіленген ережелердің орындалуын қадағайлайды, оның экономикалық қызметі әлеуметтік теңестіріледі
Институтциональды модельі	Т. Веблен, Э. Шоттер, Д. Норд.	Әлеуметтік-мәдени нормалар мен дәстүрлер экономикалық дамуға әсер етеді
Бірінші тармақ; неоклассиктер	Д. Норд, Р. Коуз, О. Уильямсон, М. Олсон, Р. Познер.	Институттарды индивидумдар мен ұйымдардың қызметін бағыттайтын нормалар жиынтығы деп санайды
Екінші тармақ; старо- институтционалистер	Д. Норд, Р. Коуз	Дербес менеджментті ұйымдастыруға бағытталады
Ескерту-автордың дереккөздері негізінде әзірленген [22]		

Жалпы бізге В. Варнавскийдің ұстанымы жақын, ол мемлекеттік жеке меншік әріптестікті екі жақты түсінуге болады деп атап көрсетеді. Біріншіден, ұлттық, халықаралық, өңірлік, қалалық, муниципалдық экономикалық және әлеуметтік дамудың құралы негізінде кеңінен қолданылатын мемлекет пен

бизнес қатынастардың жүйесі ретінде көрсетіледі. Екіншіден, мемлекеттік және муниципалдық меншік объектілерінде мемлекеттік органдар мен жеке компаниялар бірлесіп іске асыратын нақты жобалар ретінде біз МЖӘ-ні сөздің кең және тар мағынасында қарастыратын боламыз[23].

Алдымен МЖӘ-ні анықтаудың кең тәсілін қолданатын авторларға жүгінеміз. Америкалық профессор Э. Савас өзінің жекешелендіру және мемлекеттік жеке меншік әріптестік кітабында МЖӘ терминінің үш мәнін атап өтті. МЖӘ мемлекет пен жеке сектордың тауарлар мен қызметтерді өндіру және ұсыну үшін бірігетін кез келген келісім. Бұл кең анықтамаға келісім-шарттар мен гранттар жатады:

- күрделі және көпжақты инфрақұрылымдық жобалар;
- аумақты дамыту және халықтың өмір сүру жағдайын жақсарту мақсатында бизнес, азаматтық қоғам және жергілікті билік органдары арасындағы ресми ынтымақтастық, оның шеңберінде мемлекет пен жеке сектордың дәстүрлі рөлі қайта бөлінеді.

Халықаралық қаржы институттары мен даму институттары мен даму институттары: Дүниежүзілік Банк, Халықаралық валюта қоры, Еуропалық даму банкі, Азия даму банкі және тағы басқа қазіргі заманғы экономикадағы МЖӘ-нің орны мен функцияларына ұқсас көзқарасты ұстанады. Бұл жағдайда МЖӘ тұрақты дамуды қамтамасыз етуге, неғұрлым тиімді пайдалануға байланысты қосымша функцияларды өзіне алуға мәжбүр.

Сонымен қатар Дүниежүзілік банк мемлекеттік жеке меншік әріптестікті қосымша инвестициялар тарту мақсатында жасалатын инфрақұрылымдық қызметтерді өндіру мен көрсетуге қатысты жария және жеке тараптар арасындағы келісім ретінде айқындайды және бұл бюджеттік қаржыландырудың тиімділігін арттыру құралы ретінде одан да маңызды болып табылады.

Мемлекеттік меншікте тұрған жылжымайтын және жылжитын мүлік, МЖӘ жобасының нысандары бойынша қызметті іске асырумен байланысты ерекше құқықтар жеке әріптеске уақытша иелік етуге және пайдалануға беріледі.

Егер келісіммен өзгесі қарастырылмаған болса, МЖӘ жобасының нысанында жүргізілген жақсартулар, сондай-ақ МЖӘ туралы келісімдердің шарттарын орындау барысында пайда болған интеллектуалдық шығармашылық қызмет нәтижелеріне мүліктің құқық нысаны мемлекеттік меншікке беріледі. Егер МЖӘ туралы келісіммен өзгесі қарастырылмаған болса, МЖӘ туралы келісімдердің шарттарын орындау барысында пайда болған МЖӘ жобасының нысандары оларды жаңғыртқаннан және қоғамдық бассейн аумағын көркейткеннен кейін мемлекеттік меншікке беріледі. Егер МЖӘ туралы келісіммен өзгесі қарастырылмаған болса, МЖӘ жобасының нысандарын пайдалану нәтижесінде жеке әріптес алған өнім және өзге кірістер оның меншігі болып табылады. МЖӘ жобасының нысандары МЖӘ туралы келісімнің күшінде болу мерзімі бойында кепілзат болып пайдаланыла алмайды.

11кесте - Қазіргі экономикадағы МЖӘ рөлі мен орнын анықтаудың қазіргі заманғы тәсілдері

Әдіс және сала	Әдістің негізгі идеялары	Мемлекеттік жеке меншік функциялары
<i>11 кестенің жалғасы</i>		
МЖӘ тар мағынада экономикалық сала	МЖӘ жанама жекешелендіру және келісімшарттық қатынастар	Қоғамдық сектор мен мемлекеттік бюджеттің қаржысын оңтайландыру. Қоғамдық игіліктерді өндіру жөніндегі функцияларды мемлекеттік құрылымдардан жеке құрылымдарға қайта бөлу
	Бұл ұғым ұзақ мерзімді инфрақұрылымдық жобалар. Және бұл инновациялық дамудың ұзақ мерзімді жобалары, әлеуметтік-экономикалық саланы жаңғырту(білім беру, денсаулық сақтау) жобалары, аумақтарды кешенді дамыту және моноқалалар проблемаларын шешу жобалары	МЖӘ мемлекет пен бизнес қарым-қатынасының шекарасында орналасқан, мемлекеттің қоғам алдындағы өз міндеттерін орындауын оңтайландыру нысаны болып табылады: Экономиканы жедел жаңғырту және дамыту; Рыноктар мен институттарды қалыптастыру үшін жағдай жасау; Жеке сектордың мүдделерін қорғау; бизнесті дағдарысқа қарсы қолдау
Осы ұғым кең мағынада бизнес пен биліктің барлық экономикалық, әлеуметтік және саяси қатынастары	Қоғамдық топтардың кең ауқымының мүдделерін ескеруге және теңдестіруге мүмкіндік беретін және шаруашылық жүргізуші субъектілердің	Азаматтық қоғамның қалыптасуы мен дамуы. Мемлекет пен бизнестің өзара іс-қимыл нысандарын анықтау

	экономикалық мүдделерін іске асыратын тетік	
Ескерту-автордың дереккөздері негізінде әзірленген [24]		

МЖӘ шартына сәйкес, мемлекеттік уәкілетті орган мен жеке тұлға арасында сенімгерлікпен басқару шарты жасалып, мемлекеттік орган қазірде бар болып отырған нысанды алдын ала уағдаласқан мерзімге жеке кәсіпкердің пайдалануына беруге міндеттеледі. МЖӘ шартының күшінде болуы аяқталған соң, демалыс орны оған шектес жатқан демалыс аймағымен бірге мемлекеттік әріптестің меншігіне көшеді.

Қазіргі экономикадағы МЖӘ рөлі мен орнын анықтаудағы қазіргі заманғы тәсілдердің жіктелуі 11-кестеде көрсетілген. Осы жұмыс шеңберінде МЖӘ айқындау тәсілдерін сипаттаумен қатар оның түрлерін сыныптауды да ұсынғым келеді. Ол 12- кестеде келтірілген. Бұл деректер осы сияқты маңызды және күрделі құбылысты жақсы түсінуге мүмкіндік береді. Ұсынылған жіктеу толық емес. Оны пайдалану осы ұғымның теориялық тәсілдері мен тұжырымдамаларын терең ұғынуды талап етеді.

12 кесте - Мемлекеттік-жекешелік әріптестік түрлерінің жіктелуі

Жіктеу түрлері	Жеке меншік әріптестік түрлері
1. Экономика немесе әлеуметтік саласы	Әлеуметтік саладағы (білім беру, денсаулық сақтау, қоғамдық тәртіпті қорғау) МЖӘ инфрақұрылымдық жобалары (көлік, энергетика, тұрмыстық қалдықтар, жол құрылысы, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық саласы (ТКШ); МЖӘ салааралық жобалары (аумақтарды кешенді дамыту, кластерлер құру және т. б. жобалары)
2. Жобалардың жеке қатысушылары - субъектілерінің құрылымы	жеке тарапты бір коммерциялық қатысушы ұсынатын жобалар (бизнес); тең құқықты негізде бірнеше жеке коммерциялық қатысушылар қатысатын жобалар; коммерциялық емес ұйымдардың қатысуымен жобалар
3. МЖӘ жобаларындағы мемлекет пен бизнес рөлдерінің арақатынасы	Мемлекеттің жетекші рөлімен МЖӘ; Жетекші бизнес рөлімен МЖӘ;
<i>12 кестенің жалғасы</i>	
4. Жобаларда қарым-қатынастардың	МЖӘ - мемлекеттік-жеке меншік әріптестіктің барлық негізгі белгілеріне жауап беретін жобалар; квази-МЖӘ жобалары - мемлекеттік-жекешелік

жетілу және формализация дәрежесі	әріптестік белгілеріне жауап бермейтін, бірақ оның функцияларының бір бөлігін орындайтын
5.Жобалардың ауқымы	МЖӘ ірі және ірі жобалары; МЖӘ-нің орташа жобалары; МЖӘ шағын жобалары
6.Жобаларды іске асыру мерзімдері	Қатаң белгіленген мерзіммен МЖӘ; Өзгермелі мерзімі бар МЖӘ (кейбір экономикалық немесе әлеуметтік маңызы бар міндеттерге қол жеткізгенге дейін); шартты мерзімсіз жобалар
7.Инновациялық құрамдас бөлік	инновациялық нәтижеге қол жеткізуге бағытталған серіктестік; екінші инновациялық әсер тудыратын серіктестік; дәстүрлі емес инновациялық серіктестік.
Ескерту-автордың дереккөздері негізінде әзірленген [24]	

Туризм саласында МЖӘ қағидаларының тиімді дамуы мемлекеттік және жеке әріптестер арасында «міндетемелерді бөлуді» қарастырады. МЖӘ негізгі мақсаты мемлекеттің және бизнестің ресурстары мен тәжірибесін біріктіру арқылы, қоғам мүдделерінде инфрақұрылымды дамыту, экономикалық субъекттерге сапасы жоғары қызметтер көрсете отырып, қоғамдық маңызы бар жобаларды барынша аз шығындармен және тәуекелдермен іске асыру болып табылады. МЖӘ шартына сәйкес, мемлекеттік уәкілетті орган мен жеке тұлға арасында сенімгерлікпен басқару шарты жасалып, мемлекеттік орган қазірде бар болып отырған нысанды алдын ала уағдаласқан мерзімге жеке кәсіпкердің пайдалануына беруге міндеттенеді.

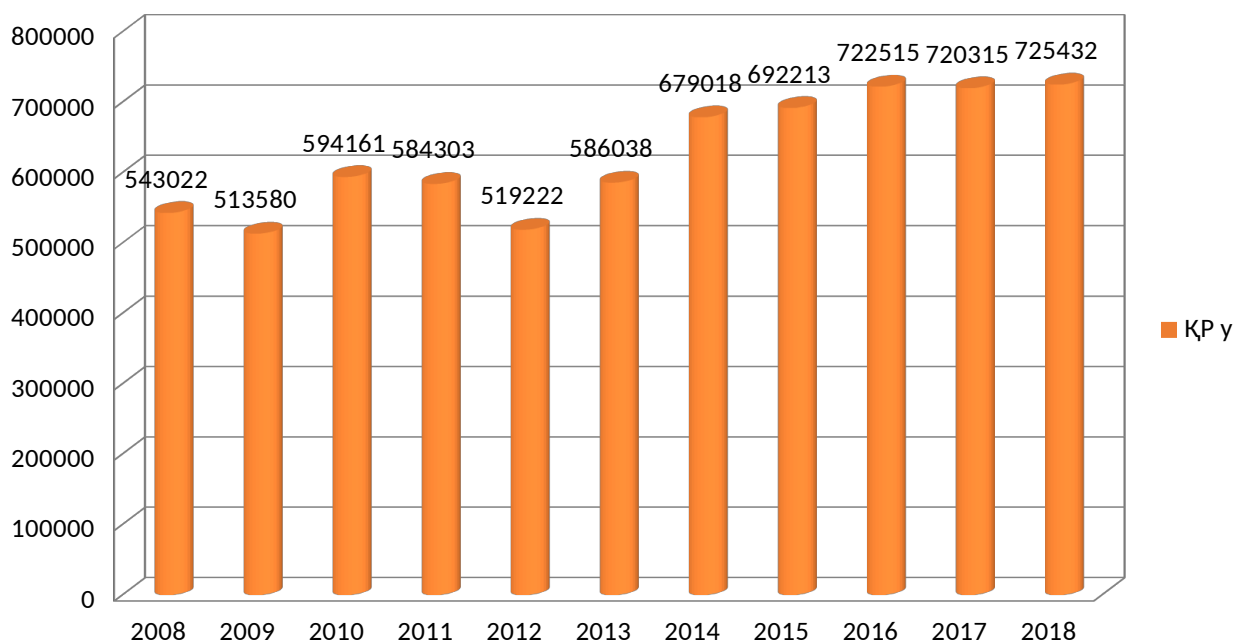
3.2 Алакөл СПА демалыс орны жобасын іске асыру шарттары

Туристік индустрия тікелей жұмыс орындарын жасау және туристік инфрақұрылымды дамытуға шетелдікинвестициялар тартуға мүмкіндіктер береді. Ол елдің әлеуметтік дамуына кең және тікелей әсерге ие, еңбек дағдыларының дамуына және кәсіби өсуге жағдай жасайды. Мемлекеттің белсенді жәрдем беруімен туристік инфрақұрылымды дамытуда шағын, орта бизнесті және жалпы алғанда кәсіпкерлікті дамыту үшін кең мүмкіндіктер ашылады, бұл тек өңір экономикасының ғана емес, жалпы алғанда ел экономикасының дамуына оң әсерін тигізеді. Табиғи ландшафттарының алуан түрлілігіне орай, Алматы облысы Қазақстандағы туристік мүмкіндіктері бойынша ең бай өңірлердің бірі болып табылады. Алакөл өңірі республикамыздағы табиғи рекреациялық орындарға бай болып келетін аймақтардың бірі болып табылады. Соңғы жылдарда бұл орын еліміздің негізгі туристік орындардың біріне айналғаны белгілі. Оған дәлел еліміздегі келушілер санының басым бөлігі Алматы облысына тиесілі. 13-кесте.

13 кесте -Елге келушілер динамикасы

Елге келушілер динамикасы						
	ҚР	Алматы облысы				
	у	х	у	Х	Болжам у	Болжам х
2008	543022	78,7				
2009	513580	37,68				
2010	594161	85,8	109,4175	109,0216		
2011	584303	101,3				
2012	519222	134,2	87,38743	156,4103		
2013	586038	106,5				
2014	679018	74,8	130,776	55,7377		
2015	692213	73,5				
2016	722515	191,4	106,4059	255,8824	30302	117,9
2017	720315	188,1			-2200	-3,3
2018	725432	193,7			5117	5,6
2019	736505	233,8			11073	40,06667
2020	747578	273,8				
2021	758651	313,9				

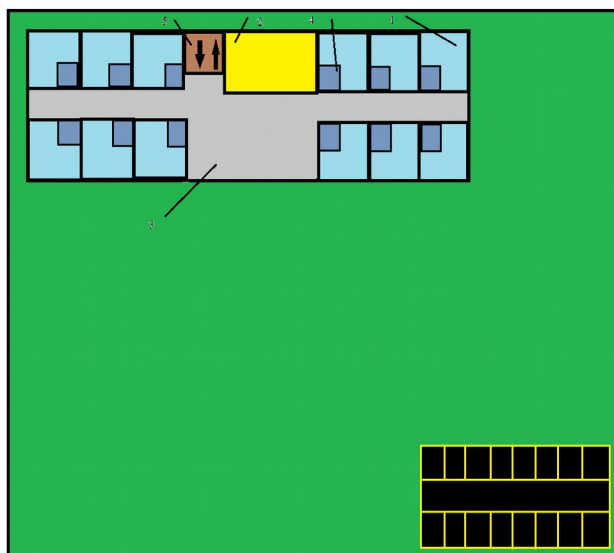
Кестеде көрсетілгендей жалпы республика көрсеткіші де өте жақсы нәтиже көрсетуде. Регрессиялық талдау нәтижесінде R-квадрат көрсеткіші 0,39% ды құрады. Бұл дегеніміз жалпы елге келушілердің жоба аумағына келуіндегі оң нәтижені көрсетті.

1 сурет - Жоба аумағындағы туристердің келу динамикасы

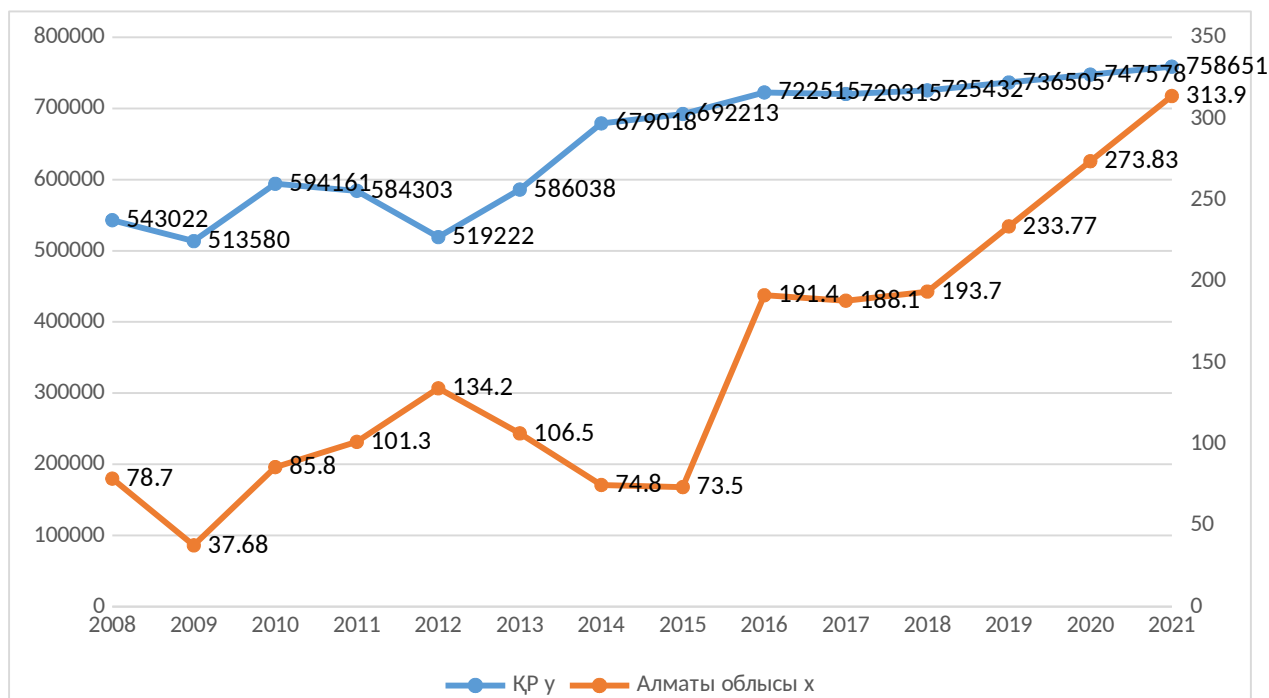
Соңғы он жылдағы көрсеткіш динамикасы өте жақсы нәтижені көрсетіп отыр. Осыған сәйкес бұл аймақ республикадағы негізгі туристік орындардың біріне айналғандағын көруге болады.

- 1.Номерлер
- 2.Демалыс орны
- 3.Фойе
- 4.Санузел
- 5.Саты

2 сурет - Қонақ үйдің ішкі көрінісі

Бұл суретте демалыс орнының басты нысанының ішкі жобалық көрінісі бейнеленген. Және оған қосымша орналасу сипаты қарастырылған.

3 сурет - Келушілер динамикасына сараптама

Алдағы 3 жыл мерзімге сараптама жүргізу барысында облыс көрсеткіші өте жақсы нәтиже көрсетіп отыр. Бұл дегеніміз жобаны іске асыруға өте қолайлы деуге болады.

Мемлекеттік-жеке әріптестік нысаны болып, Алакөл СПА демалыс орны болып табылады. Мемлекеттік меншікте тұрған жылжымайтын және жылжитын мүлік, МЖӘ жобасының нысандары бойынша қызметті іске асырумен байланысты ерекше құқықтар жеке әріптеске уақытша иелік етуге және пайдалануға беріледі. Нысан құрамында қонақ үй, монша, емдік санаторий және тағы басқа нысандар кіреді.

14 кесте -Инвестицияларды қажетсіну және қаржыландыру көзі

№	Атауы	Сума (теңге)
1	кафе салу	5 000 000
2	монша салу	10 000 000
3	ағаш күрке 2	1 000 000
4	Көгалдандыру және ағаш отырғызу	1 000 000
5	Тұрақ	1 000 000
6	Қонақ үй салу	50 000 000
7	аумақты қоршау	5 000 000
8	жиһаздармен қамтамасыз ету	20 000 000
9	техникалық қол жетімділік	2 000 000
	Барлығы инвестициялар	95 000 000
	оның ішінде қаржыландыру көздері бойынша	100 000 000
Ескерту: автормен құрастырылған		

Келтірілген есептеулерге сәйкес, барлық экономикалық көрсеткіштер бойынша жобаны іске асырудың экономикалық негізделген болып табылатындығын атап өтуімізге болады.

Кәсіпкердің бұл кешеннің негізгі құраларына айтарлықтай ақшалай салымдар жасауды жоспарлап отыруына орай, бұл көрсетілетін қызметтердің сапасының артуына және Алакөл маңындағы демалыс орындары мен Алакөл өңірің өзінің мәртебесінің өсуіне жағдай жасайтын болады, бұл бірқатар қоғамдық міндеттердің шешілуіне сөзсіз ықпалын тигізеді, ең алдымен бұл жергілікті тұрғындарды жұмыспен қамту және Алматы облысының туристік саласының нысандарында қызмет көрсету деңгейін және сапасын арттыру.

Кәсіпкердің жұмыс әдістерін жетілдіруден және көрсетілетін қызметтер спектрін кеңейтуден өзге, нарықтың болашағы материалдық-техникалық база сатып алуға және үнемі жақсартып отыруға байланысты болады.

Осылайша ықтимал тұтынушылардың өмір сүру сапасы мен деңгейін әжептәуір жақсартып, қазіргі заманғы туристік кешен ұйымдастыру бұл өңірлердің тұтынушыларын сапалы қызметпен қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Сондай-ақ Қазақстанда туризмнің дамуына үлесін қосады.

Мұнда қазіргі таңда туризм кеңінен дамыған барлық дерлік елдер осындай нәтижелерге мемлекеттік органдардың және осы үшін арнайы жасалған бағдарламалардың қолдауымен қол жеткізген.

Алакөл СПА демалыс орнының негізгі бір ерекшелігі балшықпен емдеу яғни, пелоидотерапия болып табылады. Балшықпен емдеу мәселелері оларды бастапқы қолдану дәуірінде де, соңғы уақытта да, қазіргі заманғы зерттеу әдістерінің кең мүмкіндіктеріне байланысты өзекті болды. Емдік балшықтарға деген сарқылмас қызығушылықтың себебі көптеген аурулар кезінде олардың жоғары тиімділігі және пайдаланудың үнемі ашылатын жаңа мүмкіндіктері болып табылады. Көптеген онжылдықтарда емдік балшықтың қасиеттері егжей-тегжейлі зерттелген, олардың физикалық-химиялық қасиеттері мен биологиялық әсері белгілі. Алайда, тірі, тұрақты қалпына келтіретін биожүйе бола отырып, емдік балшық пайдаланудың барлық жаңа мүмкіндіктерін ашады. Адам ағзасына балшық күшті жан-жақты биологиялық әсер етеді, медициналық препараттардың бірімен теңеспейді. Толтырғыш ретінде кеңінен жарнамаланатын кремдер мен жақпалар теріге әсер еткен кезде терілер мен май бездерінің ағындарын қағатын, эпидермисте зат алмасуын бұзатын түрлі майлар мен сазды заттардан тұрады. Балшықпен жұмыс істеу кезінде оны ауру ағымының сатысына қарамастан, өте кең көрсеткішпен кез келген ауруларда қолдануға болады.

Емдік балшықтар (пелоидтар) - бұл табиғи коллоидальды органоминералды түзілімдер (тұнба, шымтезек, сопочные), жоғары иілгіштікке, жылу сыйымдылығына және жылу беруге ие. Олардың құрамында белсенді биологиялық заттар (тұздар, газдар, витаминдер, ферменттер, гормондар және т.б.) және тірі микроорганизмдер бар.

Механикалық әсер ету. Балшық жаққаннан кейін, терінің нейрорецепторлары қозғалады және миға импульстер жібереді. Ақпарат

тамырлардың тонусы мен ішкі органдардың жұмысына жауап беретін вегетативтік жүйке жүйесіне түседі. Балшық аппликация аймағына қан ағымы күшейтіледі және лимфо ағулар мен тер бөлінулер артады. Содан кейін ағзадан тұздар мен шлактар қатты шығарылады, жасушааралық сұйықтықтың дренажы қалпына келтіріледі, тері тегістеледі, тартылады, серпімді және барқыт болады. Терморецепторлардың тітіркенуі және қоршаған тіндердің температурасының жоғарылауы терморегуляциялық механизмдердің белсендірілуіне, тотығу-қалпына келтіру процестерінің күшеюіне әкеледі. Балшық терінің ғана емес, ішкі ағзалардың да қан айналымын жақсартып отырып, белсенді гиперемияны тудырады.

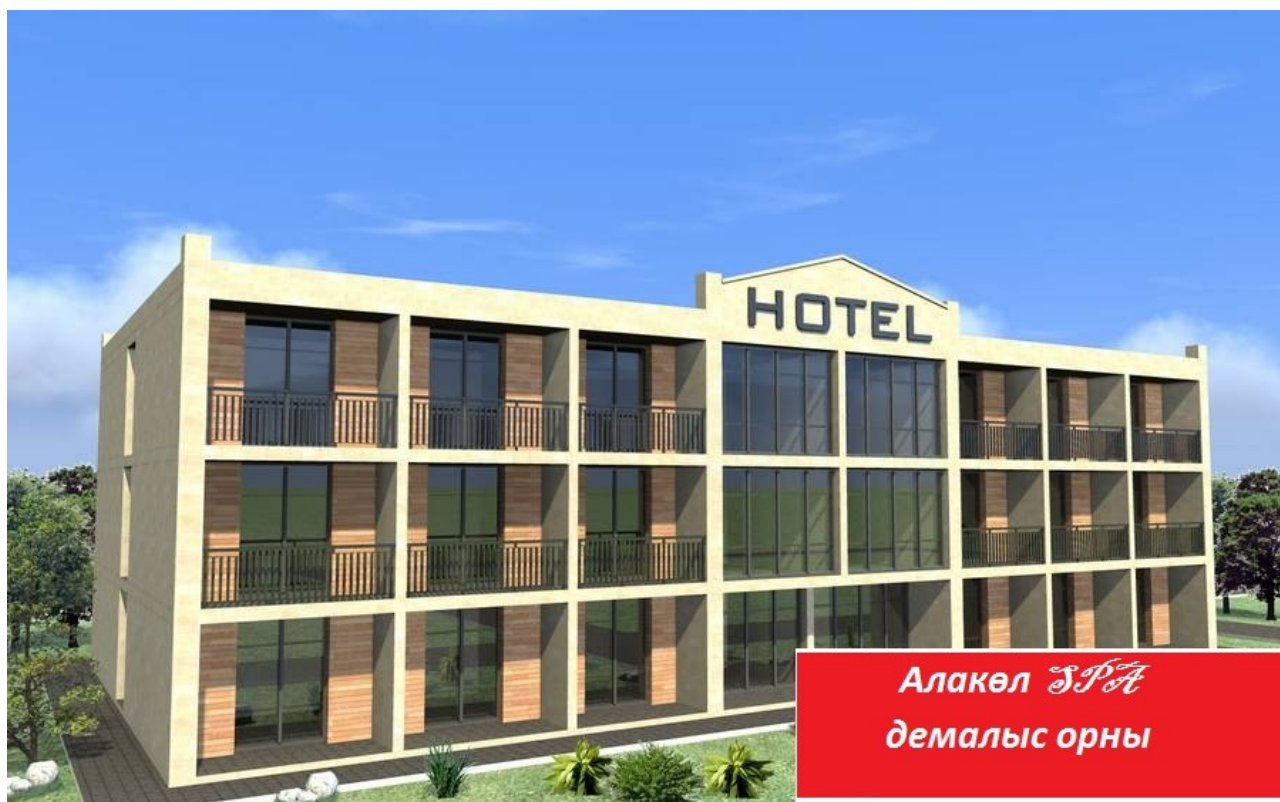

4 сурет - Емдік процедура көрінісі

Емдік балшық теріні терең тазалайды, тері тесігін тарылтады және қан айналымын жақсартады, күшті қабынуға қарсы әсер етеді, терінің барлық тітіркенуін жояды, оның бактерияға қарсы белсенділігін арттырады және қалпына келтіру процестерін ынталандырады. Сонымен қатар, емдік балшық шаштың тамырларын нығайтады, сыртқы ластағыштарды, майды, қайызғақты жояды. Емдік балшық майлы себореяны, безеуді, кеңейтілген пораларды емдеу үшін, ерте қартаюдың және терінің ұлпасын алдын алу үшін ұсынылады.

Науқастың әсер ету аймағының болжамды орналасу аймағында брезент ақжаймасына аппликация жүргізу кезінде қалыңдығы 3-4 см балшық қабатын салады. Емдік балшықтың әсеріне ұшыраған дене учаскесі брезент жайма, клеенка және көрпемен бірізді тығындайды. Емшара жүргізу кезінде медбике

мезгіл-мезгіл науқастың пульсі мен тыныс алуын бақылайды. Емшара аяқталғаннан кейін науқасты шатастырады және одан балшықтың үстіңгі қабатын алады. Содан кейін науқас душ астында жуылады(температура 36-38° С), киініп, төсекте 30-40 мин демалады.

5 сурет - Демалыс орнының сыртқы көрінісі

Қонақ үй құрылысына сипаттама беретін болсақ 1 қабаты хостелден тұрады. 2-3 қабаттары заманауи үлгілерге сай етіп істелген жеке нөмірлі бөлмелерден тұрады.

15 кесте - Алакөл SPA демалыс орнына SWOT-талдау

Мықты жақтары	Мүмкіндіктері
Алакөл ауданы Қазақстанның геосаяси тұрғысынан ыңғайлы жерде орналасуы; Жергілікті аймақта рекреациялық зоналардың, ландшафтардың, флора мен фаунаның алуан түлілігі; Елдегі саяси тұрақтылық; Аудан территориясында тарихи ескерткіштердің көп болуы; Транспортпен қатынау мүмкіндігінің жоғарлауы.	Алакөл ауданында туризмге тікелей қатысы бар және басқа да орындардың дамуына ықпал етуі; Жергілікті халықтық жұмыс пен қамтылуына ереше әсер етуі; Елдегі туризм саласының әлеуетінің жоғарлауы; Келу туризмін кеңейту арқылы шетел валютасының елімізге келуіне қол жеткізу; Қызмет көрсету саласын кеңейту; Орталық ауыз су жүйесінің

15 кестенің жалғасы	тартылуы;
Әлсіз жақтары	Қауіптері
Аудандағы әлсіз инфрақұрылым; Қазақстан жөнінде туристік ақпараттың аздығы; Туризм саласындағы мамандардың тәжірбиесінің аздығы; Автожол магистралының сапасының төмендігі;	Саяси тұрақсыздық; Экономикалық тұрақсыздық; Ауа райы тұрақсыздығы;
Ескерту-авторлармен құрастырылған.	

Жоба бойынша жүргізілген бұл талдауда туризмді дамыту барысында бірнеше жоғары мүмкіндіктер қарастырылды. Ал талдаудың мықты жақтары мен әлсіз жақтарын салыстыра келе жобаны іске асыру тиімділігінің қолайлығын білдіреді. Және талдау барысында келетін қауіп-қатерлерде тізіліп көрсетілді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Туристiк индустрия Қазақстанның өтпелi экономикасында елдiң саяси және экономикалық жүйелерiндегi күрт өзгерiстермен байланысты ерекше мәселелермен ұшырасып отыр. Қазақстанда туризмдi дамытудың негiзгi мақсаты осының негiзiнде саланы экономика секторы ретiнде дамыту, әлемдiк туристiк нарық жүйесiне бiрiгу және туризм саласындағы халықаралық ынтымақтастықты одан әрi дамыту үшiн жағдайлар қамтамасыз етiлетiн, қазiргi заманғы, тиiмдiлiгi жоғары және бәсекелесуге қабiлеттi туристiк кешен құру болып табылады. Қазақстанның қазiргi жағдайына келетiн болсақ, елiмiзде туризм экономиканың дами бастаған саласы болып табылады.

Алакөл СПА нысанына қызмет көрсету, ол өзіне мыналарды қосады:

- сенiмгерлiкпен басқару шартының аясында одан әрi пайдалану үшiн, коммуналдық меншiк нысанын қабылдап алу;
- техникалық персоналды қабылдау, коммуналдық қызметтермен шарттар жасасу;
- нысанды техникалық пайдалану және оған қызмет көрсету;
- ақаулар табылып жатқан жағдайда, демалыс орнындағы ағымдағы жөндеудi жүргiзу;
- сенiп тапсырылған мүлiктiң сақталынуын жүргiзу;
- нысандарды сапалы пайдаланумен байланысты қызметтердiң өзге түрлерi.

Туристiк саланы дамыту бұл медицина, мәдениет, ойын-сауық саласы, тамақтану және мейманхана, көлiк пен байланыс болсын, экономиканың көптеген шектес салаларындағы сапалық iлгерiлеудi шамалайтындықтан және клиентке бағыт алғандықтың негiзiнде көрсетiлетiн қызметтер спектрiн әртараптандыруды талап ететiндiктен, осыншама ауқымды мiндеттердi жалғыз-жалпы тиiстi деңгейде шешiп тастау тым қиын болып көрiнетiндiктен, бұл салада жеке және мемлекеттiк секторлардың бiрлескен белсендi жұмысы кезiнде үлкен нәтижелерге қол жеткiзуге болатындығы сөзсiз.

Тәуекелдердi басқару мақсаттары үшiн, тәуекелдердi сапалық талдау жасалды. Талдаудың нәтижесiнде, жобаны iске асыру барысында болуы мүмкiн тәуекелдердiң келесi топтары сәйкестендiрiлiп, анықталды:

Экономиканы реттеудiң күтпеген мемлекеттiк шаралары. Бұл тәуекел экономиканы салықтық реттеу құралы ретiнде, фискалдық саясаттағы өзгерiстердi шамалайды. Бұл тәуекелдер жүйелi, қиын болжанатын және реттелмейтiн болып табылады.

Табиғи апаттар. Табиғи астан-кестен өзгерiс болу мүмкiндi әрқашан бар. Тәуекелдi барынша азайтудың жалғыз ғана әдiсi жобаны сақтандыру болып табылады.

Туристiк индустрия тiкелей жұмыс орындарын жасауға және шетел валютасын тартуға мүмкiндiктер беретiндiктен, сондай-ақ туристiк инфрақұрылымды дамытуға шетелдiк инвестицияларды тарту да маңызды

фактор болып табылатындықтан, қазіргі таңда Қазақстан Республикасының үкіметі елімізде туризм саласын дамытуға әжептәуір көңіл бөліп отыр. Туризм еліміздің әлеуметтік дамуына кең және тікелей ықпалға ие болып отыр, еңбек дағдыларының дамуына және кәсіби өсуге жағдай жасайды. Мемлекеттің белсенді жәрдем беруімен туристік инфрақұрылымды дамытуда шағын, орта бизнесті және жалпы алғанда кәсіпкерлікті дамыту үшін кең мүмкіндіктер ашылады, бұл тек өңір экономикасының ғана емес, жалпы алғанда ел экономикасының дамуына оң әсерін тигізеді.

Осылайша, қолда бар болып отырған деректерді талдай отырып, Қазақстанның басқа елдермен салыстырғанда елдің туристік саласының дамығандығын және тартымдылығын сипаттайтын көрсеткіштер бойынша онша жоғары емес орындарды алып отырғандығын атап өтуімізге болады. Бұл ретте Қазақстан көптеген өзге елдерден тамаша табиғатымен, қолайлы орналасуымен, көптеген қайталанбас туристік нысандардың болуымен, сан ғасырлық тарихымен және қонақжай халқымен ерекшеленеді. Осы факторлар Қазақстанда туризмді дамыту бойынша сан көптеген шаралармен бірге, осылайша елдің әлеуметтік саласы мен экономикасын дамыта отырып, Қазақстанның халықаралық рейтингтерде одан әрі алға жылжуын қамтамасыз етуге және республиканы ақша салымдары мен туристік бағыттардың ең оңды нұсқасына айналдыруға тиіс.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н. Ә. Назарбаевтың Жолдауы А. Қазақстан Республикасы Президентінің 2012 жылғы 14 желтоқсандағы "Қазақстан-2050 "Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты" атты Қазақстан халқына Жолдауы.
- 2 Қазақстан Республикасында туризмді дамыту тұжырымдамасы.Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2001 жылғы 6 наурыздағы N 333 қаулысы.
- 3 Алматы облысы туризм, дене шынықтыру және спорт басқармасының 2011-2015 жылдарға арналған стратегиялық жоспары.
4. Мемлекеттік Бағдарлама Қазақстан Республикасында туризмді дамытуға арналған Қазақстан Республикасы Президентінің 2006 жылғы 29 желтоқсандағы жарлығы.
- 5Қазақстан Республикасында туризмді дамыту туралы./ҚР Индустрия және жаңа технологиялар министрлігінің аналитикалық шолуы, Астана, 2012.
- 6Эрназаров Т. Я. МЖӘ жобасын іске асыру тиімділігін бағалауға жүйелік тәсілді қолдану // экономика мәселелері. - 2011. - № 6. - С. 134-139.
- 7 Кембаев Г. Қазақстан Республикасында мемлекеттік-жеке меншік әріптестікті реттеу мәселелері бойынша жария дереккөздерге шолу.
- 8 Мадиярова Э. С. Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік-жеке меншік серіктестік механизмін жетілдіру.
- 9 Батырбекова А. Г. мемлекеттік-жеке меншік әріптестік жобаларын іске асыру стратегиясы / [http: www.ukrppp.com/present/bat.ppt](http://www.ukrppp.com/present/bat.ppt)- интернет ресурсы.
- 10Гончаренко Л. И. мемлекеттік-жеке меншік әріптестік инвестициялық қызметті қаржыландыру тетігі ретінде / Экономика. Салықтар. Құқық. – 2013. - №2. - С. 94-103.
- 11 А.Ю.Александрова. Международный туризм: Оқу құралы: -Москва 2002 жыл – 218 бет.
- 12 <http://ppi.worldbank.org/>-Дүниежүзілік Банк интернет ресурсы.
- 13М.І. Жылқыбаева, А.Ш. Шакен, Г.Р. Айжолова: Оқу құралы: - Қазақстан Географиясы Алматы Қазақ университеті 2013жыл 87– бет.
- 14 Қазақстандық статистикалық интернет порталы <http://stat.gov.kz>.
- 15 Алматы облысы әкімдігінің ресми сайты <http://zhetysu.gov.kz/rayony-i-oblasti/>.
- 16 <http://visitkazakhstan.kz/>республикалық туристік портал.
- 17 Амунц Д. М. мемлекеттік-жеке меншік серіктестік. Мемлекет пен жеке сектордың қаржылық қажетсінетін жобаларды іске асыруға бірлесіп қатысуының концессиялық моделі // мәдениет мекемелері басшысының анықтамалығы. 2005. № 12. С. 16.
- 18 Богачев Ю. С., Октябрьский А. М. инновациялық жүйелердегі мемлекеттік-жекеменшік серіктестік / / қазіргі ғылым: теория мен тәжірибенің өзекті мәселелері. 2012. № 3.

- 19 Экономиканың инновациялық дамуы жағдайындағы мемлекеттік-жеке меншік әріптестік[Монография] / А. Г. Зельднердің, И. И. Смотрицкой. М.: ИЭ РАН, 2012. — С. 212.
- 20 Исагирре А. К. жеке инфрақұрылым: жеке сектордың қатысуымен жобаларды шолу, 1990-2001 жылдар. Жеке секторға қатысты мемлекеттік саясат, 2002 Жылғы Қазан.
- 21 Кондратьев Н.Д. Үлкен цикл конъюнктура және теориясы болжау. – М.: Экономика, 2002. – 768 Б.
- 22 Смит А. табиғат және халықтар байлығының себептері туралы зерттеу. Серия: экономикалық ой антологиясы.
- 23 Варнавский В. Г., Клименко А. В., Королев В. А. Мемлекеттік-жеке меншік әріптестік: теория және практика: оқу. жәрдемақы / НИУ Жоғары экономика мектебі. - М, 2010. - С. 12.
- 24 Нижегородцев Р. М. және инновациялық саладағы басқа да мемлекеттік-жеке меншік әріптестік: Ресейдің әлемдік тәжірибесі мен болашағы / ред.Р. М. Нижегородцева, С. М. Никитенко, Е. В. Гоосен. - Кемерово: "Сибирская издательская группа" ЖШҚ, 2012. - 482 б., 22 б.